REFERENCES

1. PRIMARY SOURCES

Nationaal Archief (NA)

Archief Graven van Holland (AGH)

- Memoriale BD, 1390–1397, inv. no. 198;
- Memoriale BF, 1407–1408, inv. no. 203;
- Register OR van akten van hertog Willem V inzake Holland, Zeeland en Henegouwen, 1346–1348, inv. no. 220;
- Register V van akten van hertog Albrecht, 1391–1402, inv. no. 228;
- Register EL 21, c. 1369, inv. no. 676;
- Memorie door de steden Delft, Leiden, Amsterdam, Rotterdam, Schiedam c.s. inzake de stapel van Haarlem, inv. no. 969;
- Trezorier: inv. nos. 1236 (account over the years 1380–1382), 1247 (account over the years 1392–1394), 1267 (account over the year 1413/1414).
- Rentmeester en baljuw van Amstelland, Waterland en Zeevang: inv. nos. 1659 (account over the year 1346/1347) to 1679 (account over the year 1375);
- Rentmeester van Kennemerland en Friesland: inv. nos. 1553 (account over the year 1367/1368) to 1577 (account over the year 1404/1405), 1583 (account over the year 1410/1411), 1588 (account over the year 1415/1416), 1593 (account over the year 1420/1421) and 1599 (account over the year 1425/1426);
- Rentmeester van Gouda, Schoonhoven en het land van Stein: inv. no. 1766 (account over the year 1398/1399).

Archief Graven van Blois (AGB):

- Baljuw en rentmeester van Beverwijk en Noordwijk: inv. no. 267 (account over the year 1379/1380), inv. no. 284 (account over the year 1395/1396);
- Gaarder van de markttollen te Haarlem (account over the year 1374–1393): inv. nos. 523–534.

Archief Grafelijkheidsrekenkamer of Rekenkamer der Domeinen van Holland: Afgehoorde en gedeponeerde rekeningen, (1425) 1446–1728 (1793) (GRRek)

- A. Rekeningen rentmeesters-generaal, inv. nos. 150 (account over the year 1450/1451), 151 (account over the year 1451/1452), 196 (account over the year 1500);
- B. Domeinen:
 - I. Noordholland: inv. nos. 283 (account over the year 1449/1450), 334 (account over the year 1500);
 - II. Zuidholland: inv. nos. 556 (account over the year 1450/1451), 557 (account over the year 1451/1452), 597 (account over the year 1500);
 - III. Kennemerland en West-Friesland: inv. nos. 859 (account over the year 1428/1429), 880 (account over the year 1449/1451), 881 (account over the year 1450/1451), 927 (account over the year 1500);

- IV: West-Friesland: inv. no. 1129 (account over the year 1500);
- VI: Voorne: inv. nos. 5593 (account over the year 1455), 5594 (account over the year 1455/1456), 3351 (account over the year 1499/1500);
- VIII: Gouda, Schoonhoven en 't land van Stein: inv. nos. 1706 (account over the year 1446/1447), 1707 (account over the year 1447/1448), 1708 (account over the year 1448/1449), 1743 (account over the year 1500);
- IX: Woerden: inv. nos. 1851 (account over the year 1448/1449), 1852 (account over the year 1449/1450), 1901 (account over the year 1499), 1902 (account over the year 1500);
- XII: Arkel, Van der Leede en Schoonrewoerd: inv. nos. 2171 (account over the year 1450/1451), 2235 (account over the year 1500);
- XIII: Schoonhoven: inv. no. 2348 (account over the year 1500);
- XV: Putten: inv. no. 2471 (account over the year 1500);
- XVI: Strijen: inv. no. 2576 (account over the year 1500);
- XVIII: Heusden: inv. nos. 2713 (account over the year 1450), 2761 (account over the year 1500);
- XIX: Beverwijk en Noordwijk: inv. no. 2869 (account over the year 1455/1456);
- XV: Amstelland, Waterland en Zeevang: inv. nos. 2904 (account over the year 1449/1450), 2951 (account over the year 1500);
- XXI: Muiden en Gooiland: inv. nos. 3045 (account over the year 1448/1449), 3077 (account over the year 1500);
- XXII: Texel en Wieringen: inv. nos. 3163 (account over the year 1454/1456), 3182 (account over the years 1497–1500)

Archief van de Leenhoven en Leen- en Registratiekamer van Holland, 1520–1807 (LLRK)

Index van mr. Martinus Gousset op registers van de graven van Holland over de periode 1316–1440, inv. nos. 203 to 232.

Archief Abdij van Leeuwenhorst (NA AAL)

Afgehoorde rekeningen, inv. nos. 18 to 38 (accounts over the years 1410/11 to 1439/40).

Archief Familie van Wassenaer van Duvenvoorde, 1226–1996

Vismarkt, hofvis en pondgeld, inv. nos. 2632 to 2646.

Noord-Hollands archief

Archief Stads- en gemeentebestuur van Beverwijk (Gemeente Beverwijk), 1298–1817 (ASGB)

Akte waarbij Karel V onder bepaalde voorwaarden aan de stad toestaat om de jaarlijkse leermarkt in plaats van op Scheiding der Apostelen (15 juli) op Beloken Paasavond (de zaterdag na Pasen) tot de zaterdag daaropvolgende te mogen houden, inv. no. 40.

Stadsbestuur van Haarlem (stadsarchief van Haarlem)

- Memorie van gedeputeerden van de Hollandse steden en dorpen voor commissarissen vanwege de landsheer, waarbij tegen de Naardense visstapel wordt geprotesteerd, 1457, inv. no. 81

- Akten van vrijgeleide voor de bezoekers van de Lucasmarkt te Haarlem (1474, 1492, 1495, 1507), inv. nos. 666 to 669.

Regionaal Archief Alkmaar

Archief Abdij van Egmond

Verrekeningen tussen abt Jan de Weent en de rentmeesters, 1388–1403, inv. no. 798.

Gemeentebestuur Schoorl (oud archief, 1507–1513)

Registers van privileges, 1148–1492, inv. no. 15.

Gemeentebestuur Alkmaar (oud archief, 1325–1815)

- Stukken betreffende de rechten van Alkmaar inzake de Schoorlse jaarmarkten, 1623–1625, inv. no. 2318;
- Plakkaat van de stadhouder en raden van Holland betreffende het opkopen van boter, kaas, pluimvee en andere eetbare waren, 23 januari 1556, inv. no. 2877.

Regionaal Archief Leiden (RAL)

Archieven van de gasthuizen (AG)

Sint Catharinagasthuis, Rekeningen van de gasthuismeesters, inv. no. 334, vols. 2 to 45 (accounts over the years 1394/95 to 1439/40).

2. EDITED SOURCES AND LITERATURE

- Abraham-Thisse, S., 'De lakenhandel in Brugge', in: A. Vandewalle (ed.), *Hanzekoop-lui en Medicibankiers. Brugge, Wisselmarkt van Europese culturen* (Bruges 2002) 65–70.
- Acemoglu, D. and S. Johnson, 'Unbundling Institutions', *NBER Working Paper Series* 9934 (2003).
- Acemoglu, D., S. Johnson, and J.A. Robinson, 'Institutions as a Fundamental Cause of Long-Run Growth', in: P. Aghion and S.N. Durlauf (eds.), *Handbook of Economic Growth* (Amsterdam 2005) 385–472.
- Alders, G.P., J.G. Kruisheer, A. Schweitzer, and J. van Venetien, *Het ontstaan van Beverwijk als stedelijke nederzetting: met een editie van de stadskeur van 11 november 1298* (Hilversum 1998).
- Akkerman, J.B., 'Het koopmansgilde van Tiel omstreeks het jaar 1000', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 30 (1962) 409–471.
- Algra, N.E., *Oudfries recht 800–1256* (Leeuwarden 2000).
- Allan, A.J., *Het Kennemer landrecht van 1274 tot het begin van de Republiek* (The Hague 2005).
- Allen, R.C. and R.W. Unger, 'Allen-Unger Database European Commodity Prices 1260–1914', available from: www2.history.ubc.ca/unger/ECPdb/index.html.
- Alpertus Mettensis, *De diversitate temporum et Fragmentum de Deoderico primo episcopo Mettensi*. Translated by H. van Rij (Amsterdam 1980).
- Alsford, S., 'Florilegium Urbanum', available from: <http://www.trytel.com/~tristan/towns/florilegium/flor04.html>.

- Andries, J.C., A.H. Huussen, and A.J.M. Kerckhoffs-de Hey, *Inventaris en beschrijving van de Noord-Nederlandse processtukken (dossiers) behorende tot de beroepen uit Holland, berustende in het archief van de Grote Raad in Mechelen V* (Amsterdam 1964–1974).
- Ashworth, W.J., 'Metrology and the State: Science, Revenue and Commerce', *Science* 306 (2004) 1314–1317.
- Baart, J., 'De materiële stadscultuur', in: E.H.P. Cordfunke, F.W.N. Hugenholtz, and K. Sierksma (eds.), *De Hollandse stad in de dertiende eeuw* (Muiderberg 1988) 93–112.
- Bailey, M., 'Coastal Fishing Off South East Suffolk in the Century after the Black Death', *Proceedings of the Suffolk Institute of Archaeology and History* XXXVII (1990) 102–114.
- (ed.), *The bailiff's Minute Book of Dunwich, 1404–1430*, Suffolk Record Society XXXIV (Woodbridge 1992).
- , *The English Manor, c. 1200–c.1500* (Manchester / New York 2002).
- , *Medieval Suffolk. An Economic and Social History, 1200–1500* (Woodbridge 2007).
- Baker, R.L., 'The Establishment of the English Wool Staple in 1313', *Speculum* 31 (1956) 444–453.
- Ballard, A. and J. Tait (eds.), *British Borough Charters 1216–1307* (Cambridge 1923).
- Barron, C.M., *London in the Later Middle Ages: Government and People 1200–1500* (Oxford 2004).
- Bartholomaeus Anglicus, *De rerum proprietatibus* (Frankfurt am Main 1964; reprint of edition 1601).
- Bartlett, R., *Trial by Fire and Water. The Medieval Judicial Ordeal* (Oxford 1986).
- Bateman, V., 'The Evolution of Markets in Early Modern Europe, 1350–1800: a Study of Grain Prices', Oxford University, Department of Economics, Economics Series Working Papers 350 (2007), available from: <http://ideas.repec.org/p/oxf/wpaper/350.html>.
- Bateson, M. (ed.), *The Records of the Borough of Leicester* (Cambridge 1899).
- (ed.), *Borough Customs*, The publications of the Selden Society 18 and 21 (London 1972; 1st edn. 1904–1906).
- Bautier, R.-H., 'Les foires de Champagne. Recherches sur une evolution historique', in: *La foire*. Recueils de la Société Jean Bodin V (Brussels 1953) 97–147.
- Beaujon, A., *Overzicht der geschiedenis van de Nederlandsche zeevisserijen* (Leiden 1885).
- Beenakker, J., *Van Rentersluze tot strijkmolen. De waterstaatsgeschiedenis en landschapsontwikkeling van de Schager- en Niedorperkoggen tot 1653* (Alphen aan den Rijn 1988).
- Benders, J.F., '"Item instituimus ibidem singulis annis nundinas". Fairs in the principality of Guelders, 1294–1543', in: S. Cavaciocchi (ed.), *Fiere e mercati nella integrazione delle economie europee, secc. XIII–XVIII* (Florence 2001) 645–668.
- Bennett, J.M., *Women in the Medieval English Countryside* (New York / Oxford 1987).
- , *Ale, Beer and Brewsters in England. Women's Work in a Changing World, 1300–1600* (New York / Oxford 1996).
- Besondere privilegien ende handvesten, verleent aan d' inwoonders van Westzaanden en Crommenie* (Zaandam 1661).
- Besteman, J.C., 'The Pre-Urban Development of Medemblik: from an Early Medieval Trading Centre to a Medieval Town', in: H.A. Heidinga and H.H. van Regteren Altena (eds.), *Medemblik and Monnickendam. Aspects of Medieval Urbanization in Northern Holland* (Amsterdam 1989) 1–30.

- Beulink, D., 'Dordrecht en Schoonhoven: conflicten over stapel- en marktrecht', *Historische encyclopedie Krimpenerwaard* 14 (1989) 61–88.
- Beveridge, W.H., 'A Statistical Crime of the Seventeenth Century', *Journal of Economic and Business History* 1 (1928) 503–533.
- (ed.), *Prices and Wages in England from the Twelfth to the Nineteenth Century* (London 1965, 2nd edn.).
- BHIC (Brabants Historisch Informatie Centrum), 'Lokale geschiedenis', available from: <http://www.bhic.nl/site/pagina.php?id=1>.
- Biddick, K., 'Medieval English Peasants and Market Involvement', *Journal of Economic History* 45 (1985) 823–831.
- , *The Other Economy: Pastoral Husbandry on a Medieval Estate* (Berkeley 1989).
- Bieleman, J., *Geschiedenis van de landbouw in Nederland, 1500–1950: veranderingen en verscheidenheid* (Meppel 1992).
- Bigwood, G., 'Notes sur les mesures à blé dans les anciens Pays-Bas. Contribution à la métrologie Belgique', *Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles* 19 (1905) 5–55.
- , 'Gand et la circulation des grains en Flandre, du XIVe au XVIIIe siècle', *Vierteljahrsschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte* 4 (1906) 397–460.
- Blanchard, I., 'The Continental European Cattle Trades, 1400–1600', *Economic History Review* 39 (1986) 427–460.
- Blockmans, W.P., *De volksvertegenwoordiging in Vlaanderen in de overgang van Middeleeuwen naar nieuwe tijden, 1384–1506* (Brussels 1978).
- , 'Voor wijn en vis: de politieke rol van de Vlaamse kustplaatsen aan de vooravond van de Nieuwe Tijden', *Ostendiana* 3 (1978) 119–134.
- , 'The Social and Economic Effects of Plague in the Low Countries 1349–1500', *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* 58 (1980) 833–863.
- , 'The Economic Expansion of Holland and Zeeland in the Fourteenth-Sixteenth Centuries', in E.A. Aerts, B. Henau, P. Janssens, and R. van Uytven (eds.), *Studia Historica Oeconomica. Liber amicorum Herman van der Wee* 2 (Louvain 1993) 41–58.
- Blok, D.P., 'Opmerkingen over het aasdom', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 31 (1963) 243–274.
- , 'Holland und Westfriesland', *Frühmittelalterliche Studien* 3 (1969) 347–361.
- , 'Holland sinds Gosses. De vorming van het graafschap Holland opnieuw bezien', in W. van Anrooij (ed.), *Holland in wording: de ontstaansgeschiedenis van het graafschap Holland tot het begin van de vijftiende eeuw* (Hilversum 1991) 9–25.
- Blok, P.J. (ed.), *Leidsche rechtsbronnen uit de Middeleeuwen*. WVOVR 1st series 6 (The Hague 1884).
- , *Geschiedenis eener Hollandsche stad* I and II (The Hague 1910).
- Boekel, P.N., *De zuivelexport van Nederland tot 1813* (Utrecht 1929).
- Boelmans Kranenburg, H.A.H., 'Het visserijbedrijf van de Zijdenaars in de 15e en 16e eeuw', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 62 (1949) 321–333.
- , 'Visserij van de Noordnederlanders', in G. Asaert, J. Van Beylen, and H.P.H. Jansen (eds.), *Maritieme geschiedenis der Nederlanden* (Bussum 1976) 285–294.
- Boerner, L. and A. Ritschl, 'Individual Enforcement of Collective Liability in Premodern Europe', *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 158 (2002) 205–213.
- Boone, M., *Geld en macht. De Gentse stadsfinanciën en de Bourgondische staatsvorming (1384–1453)* (Ghent 1990).
- , *Gent en de Bourgondische hertogen ca. 1384–ca. 1452. Een sociaal-politieke studie van een staatsvormingsproces* (Brussels 1990).
- Bos, P.G., *Het Groningsche gild- en stapelrecht tot de Reductie in 1594* (Groningen 1904).

- Bos-Rops, J.A.M.Y., *Graven op zoek naar geld. De inkomsten van de graven van Holland en Zeeland, 1389–1433* (Hilversum 1993).
- Boschma-Aarnoudse, C., *Tot verbetering van de neeringe deser stede* (Hilversum 2003).
- Brand, P., 'The Formation of the English Legal System, 1150–1400', in: A. Padua-Schioppa (ed.), *Legislation and Justice* (Oxford 1997) 103–121.
- , 'Aspects of the Law of Debt, 1189–1307', in: P.R. Schofield and N.J. Mayhew (eds.), *Credit and Debt in Medieval England c. 1180–c. 1350* (Oxford 2002) 19–41.
- Breen, J.D. (ed.), *Rechtsbronnen der stad Amsterdam*. WVOVR 2nd series 4 (The Hague 1902).
- Bregman, J., *Schagen. Een beschrijving van de historische groei van terp tot centrum-plaats, de rechtskundige geschiedenis van heerlijkheid, stad tot 1795 en de banne en polder Schagen* (Amsterdam 1965).
- Brenner, R., 'The Agrarian Roots of European Capitalism', in: T.H. Aston and C.H.E. Philpin (eds.), *The Brenner Debate. Agrarian Class Structure and Economic Development in Pre-Industrial Europe* (Cambridge 1985) 213–227.
- Breuker, P.H. and A. Janse, 'Beelden', in: Ibid. (eds.), *Negen eeuwen Friesland-Holland* (Zutphen 1997) 9–66.
- Bridbury, A.R., *England and the Salt Trade in the Later Middle Ages* (Oxford 1955).
- Britnell, R.H., 'English Markets and Royal Administration before 1200', *Economic History Review* 31 (1978) 183–196.
- , 'King John's Early Grants of Markets and Fairs', *English Historical Review* 94 (1979) 90–96.
- , 'The Proliferation of Markets in England, 1200–1349', *Economic History Review* 34 (1981) 209–221.
- , 'Forstall, Forestalling and the Statute of Forestallers', *The English Historical Review* 102 (1987) 98–102.
- , 'Tenant Farming and Tenant Farmers: Eastern England', in: E. Miller (ed.), *The agrarian history of England and Wales III, 1348–1500* (Cambridge 1991) 611–624.
- , *The Commercialisation of English Society 1000–1500* (Cambridge 1993).
- , 'Commercialisation and Economic Development in England, 1000–1300', in: R.H. Britnell and B.M.S. Campbell (eds.), *A Commercialising Economy. England 1068 to c. 1300* (Manchester 1995) 7–26.
- , 'Specialization of Work in England, 1100–1300', *Economic History Review* 54 (2001) 1–16.
- Britnell, R.H. and B.M.S. Campbell (eds.), *A commercialising economy. England 1086–c. 1300* (Manchester 1995).
- Brokken, H., *Het ontstaan van de Hoekse en Kabeljauwse twisten* (Zutphen 1982).
- Bromley, R.J., R. Symanski, and C.M. Good, 'The Rationale of Periodic Marketing', *Annals of the Association of American Geographers* 65 (1975) 530–537.
- Bruch, H. (ed.), *Middeleeuwse rechtsbronnen van Gorinchem*. WVOVR 3rd series 8 (Utrecht 1940).
- Brünner, E.C.G., *De order op de buitennering van 1531. Bijdrage tot de kennis van de economische geschiedenis van het graafschap Holland in den tijd van Karel V* (Utrecht 1918).
- (ed.), 'Een Hoornsch koopmansboek uit de tweede helft der 15e eeuw', *Economisch-historisch jaarboek* 10 (1924) 3–79.
- Burgers, J.W.J., 'Holland omstreeks 1100. De 11e-eeuwse transformatie van het Westfriese graafschap', *Holland* 31 (1999) 199–209.
- Burgers, J.W.J. and E.C. Dijkhof (eds.), *De oudste stadsrekeningen van Dordrecht, 1283–1287* (Hilversum 1995).

- Burgers, J.W.J., E.C. Dijkhof, and J.G. Kruisheer, 'De doordringing van het schrift in de samenleving in Holland en Zeeland tijdens graaf Floris V', in D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke, and H. Sarfatij (eds.), *Wi Florens... de Hollandse graaf Floris V in de samenleving van de dertiende eeuw* (Utrecht 1996) 191–211.
- Campbell, B.M.S., *English Seigniorial Agriculture, 1250–1450* (Cambridge 2000).
- , 'Benchmarking Medieval Economic Development: England, Wales, Scotland and Ireland, c. 1290', *Economic History Review* 61 (2008) 896–954.
- , 'Nature as Historical Protagonist: Environment and Society in Pre-Industrial England', *Economic History Review Early View* (2009), DOI: 10.1111/j.1468–0289.2009.00492.x.
- Campbell, B.M.S., J.A. Galloway, D. Keene, and M. Murphy, *A Medieval Capital and its Grain Supply: Agrarian Production and Distribution in the Londen Region c. 1300* (Bristol 1993).
- Camps, H.P.H., *De stadsrechten van graaf Willem II van Holland: een diplomatische, tekstkritische en historische studie* (Hilversum 1989).
- Cappon, C.M., 'Het notariaat in de late Middeleeuwen (ca. 1250–ca. 1540)', in: A.F. Gehlen and P.L. Nève (eds.), *Het notariaat in de Lage Landen (ca. 1250–1842)* (Deventer 2005) 1–29.
- Cappon, C.M. and H. van Engen, 'De stadsrechttoorkonden van Brielle (1330 en 1343)', *Verslagen en mededelingen. Stichting tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlands recht* 10 (1999) 135–162.
- , 'Stad door stadsrecht? De betekenis van de stadsrechtverlening voor de stadjes Goedereede (1312), Brielle (1330 en 1343), Geervliet (1381) en Brouwershaven (1403)', *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis* 4 (2001) 168–188.
- Casson, C.M., 'A Comparative Study of Prosecutions for Forgery in Trade and Manufacturing in Six English Towns, 1250 to 1400'. Unpublished PhD-thesis, Department of History, University of York (submitted July 2009, awarded November 2009).
- Cate, J.L., 'The English Mission of Eustace of Flay (1200–1201)', in: *Études d'histoire dédiées à la mémoire de Henri Pirenne, par ses anciens élèves* (Brussels 1937) 67–89.
- Cau, C., S. van Leeuwen, J. Scheltus, P. Scheltus, I. Scheltus, D. Lulius, and J. van der Linden (eds.), *Groot Placaet-boeck, vervattende de placaten, ordonnantien ende edicten van de doorluchtige hoogh mog. heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, ende van de ed. groot-mog. heeren. Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, mitsgaders van de ed. mog. heeren Staten van Zeelandt II* (The Hague 1664).
- CBS, *Jaarcijfers voor het Koninkrijk der Nederlanden; Rijk in Europa* (The Hague 1913).
- Cerutti, F.F.X. and V.A.M. Beermann, *Geschiedenis van Breda I, De Middeleeuwen* (Tilburg 1952).
- Chayanov, A.V., *The Theory of Peasant Economy*, Translated by D. Thorner, B.H. Kerbley, and R.E.F. Smith (Homewood Ill. 1966).
- Childs, W., 'The Eastern Fisheries', in: D.J. Starkey, C. Reid, and N. Ashcroft (eds.), *England's Sea Fisheries. The Commercial Sea Fisheries of England and Wales since 1300* (London 2000) 19–23.
- Chronologisch register op het vervolg van het Groot-Charterboek van Van Mieris, aanwezig op het Rijks-archief te 's Hage*. Geschied- en Letterkundige Verhandelingen uitgegeven door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Nieuwe Reeks (Utrecht 1859).
- Clark, E., 'Debt Litigation in a Late Medieval English Vill', in: J.A. Raftis (ed.), *Pathways to Medieval Peasants* (Toronto 1981) 247–279.

- Clark, G., 'The Cost of Capital and Medieval Agricultural Technique', *Explorations in Economic History* 25 (1988) 265–294.
- , 'Markets and Economic Growth: the Grain Market of Medieval England', Working paper (2001), available from: <http://www.econ.ucdavis.edu/faculty/gclark/research.html>.
- Coenen, J.M.A., *Graaf en grafelijkheid. Een onderzoek naar de graven van Holland en hun omgeving in de dertiende eeuw* (Utrecht 1986).
- Connor, R.D., *The Weights and Measures of England* (London 1987).
- Cordfunke, E.H.P., *Alkmaar in prehistorie en middeleeuwen. Tien jaar stadskernonderzoek* (Zutphen 1978).
- Cornelisse, C., *Energiemarkten en energiehandel in Holland in de late Middeleeuwen* (Hilversum 2008).
- Corryn, F., 'Het schippersambacht te Gent (1302–1492)', *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde Gent* 1 (1944) 165–204.
- Cox, J.C.M., *Repertorium van de stadsrechten in Nederland: 'quod vulgariter statreghte nuncupatur'* (The Hague 2005).
- Craeybeckx, J., *Un grand commerce d'importation: les vins de France aux anciens Pays-Bas* (Paris 1958).
- Dahlman, C.J., 'The Problem of Externalities', *The Journal of Law and Economics* 22 (1979) 141–162.
- Dambuyne, J., *Mensen en centen. Het 16de-eeuwse Gent in demografisch en economisch perspectief* (Ghent 2001).
- Danhieux, L., 'Visserij van de Zuidnederlanders', in: G. Asaert, J. van Beylen, and H.P.H. Jansen (eds.), *Maritieme geschiedenis der Nederlanden* (Bussum 1976) 277–284.
- Davis, J., 'Baking for the Common Good: a Reassessment of the Assize of Bread in Medieval England', *Economic History Review* 67 (2004) 465–502.
- De Blécourt, A.S. and H.F.W.D. Fischer, *Kort begrip van het oud-vaderlands burgerlijk recht* (Groningen 1967, 7th edn.).
- De Blécourt, A.S. and E.M. Meijers (eds.), *Memorialen van het Hof (den Raad) van Holland, Zeeland en West-Friesland, van den secretaris Jan Rosa I-III* (Haarlem 1929).
- De Boer, D.E.H., *Graaf en grafiek. Sociale en economische ontwikkelingen in het middeleeuwse 'Noordholland' tussen ca. 1345 en ca. 1415* (Leiden 1978).
- , "'Op weg naar volwassenheid". De ontwikkeling van productie en consumptie in de Hollandse en Zeeuwse steden in de dertiende eeuw', in: E.H.P. Cordfunke, F.W.N. Hugenholtz, and K. Sierksma (eds.), *De Hollandse stad in de dertiende eeuw* (Zutphen 1988) 28–43.
- , 'Florerend vanuit de delta: de handelsbetrekkingen van Holland en Zeeland in de tweede helft van de dertiende eeuw', in: D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke, and H. Sarfatij (eds.), *Wi Florens ... De Hollandse graaf Floris V in de samenleving van de 13de eeuw* (Utrecht 1996) 126–152.
- , "'Roerende van der visscheryen": enkele aspecten van de visvangst in Holland en Zeeland tot de Elizabethsvloed van 1421', in: D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke, and H. Sarfatij (eds.), *Holland en het water in de middeleeuwen. Strijd tegen het water en beheersing en gebruik van het water* (Hilversum 1997) 115–140.
- , "'Vanden Corencopers": veertiende-eeuwse graanspeculatie door een dichtelijke bril', in: *'Proeve 't al, 't is prysselyck': verbruik in Europese steden (13de-18de eeuw). Liber amicorum Raymond van Uytven. Bijdragen tot de Geschiedenis* 81, special issue (1998) 127–143.

- , “‘Hongher’ naar meer. De Hollandse en Zeeuwse steden en de overgang naar de Avesnes, 1290–1320’, in: 1299: één graaf, drie graafschappen. De vereniging van Holland, Zeeland en Henegouwen (Hilversum 2000) 128–143.
- De Boer, D.E.H., D.J. Faber, and H.P.H. Jansen (eds.), *De rekeningen van de grafelijkheid van Holland uit de Beierse periode II, De rekeningen van de rentmeesters der domeinen, and III, De rekeningen van de gerechtelijke ambtenaren*. RGP Grote serie 182 and 174 (The Hague 1980).
- De Bruin, P.A.C. and M.J.C. de Reus, *Alblasserdam 700: 1299–1999* (Alblasserdam 1998).
- De Bruin, R.E. (ed.), *‘Een paradijs vol weelde’; geschiedenis van de stad Utrecht* (Utrecht 2000).
- De Geer, B.J.L., ‘Rechten van Vianen’, *VMVOVR* 2 (1886) 108–189.
- De Goede, A., *Westfriesche rechtsgeschiedenis*, 1, *Swannotsrecht*, 2, *Waterland*, and 3, *Seventuig* (Enkhuizen 1940–1946).
- De Jager, H. (ed.), *De middeleeuwse keuren der stad Brielle*. WVOVR 2nd series 2 (The Hague 1901).
- De Jong, C., ‘De veemarkt te Geertruidenberg, anno 1398’, *Taxandria* 49 (1942) 249–255, 267–275.
- De Light, L., *Fairs and Markets in the Roman Empire: Economic and Social Aspects of Trade in a Pre-Industrial Society* (Amsterdam 1993).
- De Monté Ver Loren, J.P., *De historische ontwikkeling van de begrippen bezit en eigendom in de landsheerlijke rechtspraak over onroerend goed in Holland* (Utrecht 1929).
- , ‘Hoven in Holland’, in: *Opstellen aangeboden aan prof. jhr. dr. D.G. Rengers Hora Siccama, 1906–1942* (Utrecht 1942) 107–157.
- , *Hoofddlijnen uit de ontwikkeling der rechterlijke organisatie in de noordelijke Nederlanden tot de Bataafse omwenteling* (Deventer 1982, 6th edn).
- De Moor, G., ‘De leveranciers van het cisterciënzerinnenklooster Leeuwenhorst (1261–1574) bij Noordwijkerhout’, *Genealogische bijdragen Leiden en omgeving* 4/5 (1989–1990), AL 304–336, AL 340–354, AL 365–378.
- (ed.), *Lonen en prijzen in het cisterciënzerinnenklooster Leeuwenhorst bij Noordwijkerhout tussen 1410/11 en 1570/71* (Amsterdam 2000).
- De Moor, T., ‘The Silent Revolution: a New Perspective on the Emergence of Commons, Guilds and Other Forms of Corporate Collective Action in Western Europe’, *International Review of Social History* 53, supplement 16 (2008) 179–212.
- De Munck, B., P. Lourens, and J. Lucassen, ‘The Establishment and Distribution of Craft Guilds in the Low Countries, 1000–1800’, in: M. Prak, C. Lis, J. Lucassen, and H. Soly (eds.), *Craft Guilds in the Early Modern Low Countries. Work, Power and Representation* (Aldershot 2006) 32–73.
- De Schepper, H. and J.-M. Cauchies, ‘Legal Tools of the Public Power in the Netherlands, 1200–1600’, in: A. Padoa-Schioppa (ed.), *Legislation and Justice* (Oxford 1997) 229–268.
- De Smet, A., ‘L’origine des ports du Zwin; Damme, Mude, Monikerede, Hoeke et Sluis’, in: *Études d’histoire dédiées à la mémoire de Henri Pirenne par ses anciens élèves* (Brussels 1937) 125–141.
- De Vries, J., ‘On the Modernity of the Dutch Republic’, *Journal of Economic History* 33 (1973) 191–202.
- , *The Dutch Rural Economy in the Golden Age, 1500–1700* (New Haven 1974).
- De Vries, J. and A. van der Woude, *The First Modern Economy: Success, Failure and Perseverance of the Dutch Economy, 1500–1815* (Cambridge 1997).
- De Vries, K., *Bijdrage tot de kennis van het strafprocesrecht in de Nederlandse steden benoorden Maas en Schelde* (Groningen).

- Degryse, R., *Vlaanderens haringbedrijf in de Middeleeuwen* (Antwerp 1944).
- , 'De gemeenschappelijke grote visserij van de Nederlanden in de XVIe eeuw', *Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden* 7 (1953) 32–54.
- Dekker, A., 'Stadsrecht voor het platteland. Stadsrechtverleningen aan Westfriese dorpen, 1402–1415', in: D.P. Blok, J.W.J. Burgers, E.C. Dijkhof, P.A. Henderikx, and G. van Herwijnen, *Datum et Actum. Opstellen aangeboden aan Jaap Kruisheer ter gelegenheid van zijn vijftenzestigste verjaardag* (1998) 111–118.
- Derville, A., *Histoire de Saint-Omer* (Lille 1981).
- Des Marex, G., *La lettre de foire à Ypres au XIIIe siècle* (Brussels 1901).
- Dessi, R. and S. Ogilvie, 'Social Capital and Collusion: the Case of Merchant Guilds', *CESifo Working Papers* 1037, University of Munich (2003), available from: http://ideas.repec.org/p/ces/ceswps/_1037.html.
- Dijkhof, E.C., 'De economische en fiscale politiek van de graven van Holland in de dertiende eeuw', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 108 (1993) 3–12.
- Dijkman, J., 'Debt Litigation in Medieval Holland, c. 1200–c. 1350', in: D. Ma and J.L. van Zanden (eds.), *Law and Long-Term Economic Change: A Eurasian Perspective* (Stanford, forthcoming in 2011).
- Dilcher, G., 'Personale und lokale Strukturen kaufmännischen Rechts als Vorformen genossenschaftlichen Stadtrechts', in: K. Friedland (ed.), *Gilde und Korporation in den nordeuropäischen Städten des späten Mittelalters* (Cologne / Vienna 1984) 65–77.
- , 'Die genossenschaftliche Struktur von Gilden und Zünften', in: B. Schwineköper (ed.), *Gilden und Zünfte: Kaufmännische und gewerbliche Genossenschaften im frühen und hohen Mittelalter* (Sigmaringen 1985) 71–111.
- Doehaerd, R., 'La genèse d'une entreprise maritime. Les pêcheurs de Wenduine au XVe siècle', *Contributions à l'histoire économique et sociale* 1 (1962) 7–38.
- Doorman, G., *De middeleeuwse brouwerij en de gruit* (The Hague 1955).
- Dubois, H., 'Les institutions des foires médiévales: protection ou exploitation du commerce?', in: S. Cavaciocchi (ed.), *Fiere e mercati nella integrazione delle economie europee, secc. XIII–XVIII* (Florence 2001) 161–184.
- Dyer, C., *Standards of Living in the Later Middle Ages. Social Change in England c. 1200–1520* (Cambridge 1989).
- , 'The Hidden Trade of the Middle Ages: Evidence from the West Midlands of England', *Journal of Historical Geography* 18 (1992) 141–157.
- , 'How Urbanized was Medieval England?' in: J.M. Duvosquel and E. Thoen (eds.), *Peasants and Townsmen in Medieval Europe. Studia in honorem Adriaan Verhulst* (Ghent 1995) 169–183.
- , 'Were Peasants Self-Sufficient? English Villagers and the Market, 900–1350', in: E. Mornet (ed.), *Campagnes médiévales: l'homme et son espace. Études offerts à Robert Fossier* (Paris 1995) 653–666.
- , 'Small Towns 1270–1540', in: D.M. Palliser (ed.), *The Cambridge Urban History of Britain I, 600–1540* (Cambridge 2000) 505–537.
- , *Making a Living in the Middle Ages: the People of Britain, 850–1520* (New Haven 2004).
- Een zeer huerbuerlic registre ofte Handbouck voor alle man: Waerinne men vind eenen Calendrier met dyversche proffytelicket tafeln, Item de guaden ende zelve pennijnghen cours ende ganc hebbende inde landen van haerwaerts over, Item de jaermaercten ende werghetyden* (Ghent 1544).
- Edwards, P.R., 'The Horse Trade in Tudor and Stuart England', in: F.M.L. Thompson (ed.), *Horses in European Economic History. A Preliminary Canter* (Leeds 1983) 113–131.

- Egmond, F., *Het Visboek. De wereld volgens Adriaen Coenen 1514–1587* (Zutphen 2005).
- Endemann, T., *Markturkunde und Markt in Frankreich und Burgund vom 9. bis 11. Jahrhundert* (Marburg 1964).
- Enklaar, D.T. (ed.), *Middeleeuwse rechtsbronnen van stad en lande van Gooiland*. WVOVR 3rd series 3 (Utrecht 1932).
- Ennen, E., *Die europäische Stadt des Mittelalters* (Göttingen 1972).
- Enno van Gelder, H., 'Visscherij en vischverkoop in de keuren enz. van Den Haag', *VMVOVR* 5 (1908) 367–402.
- , *5-Gravenhage in zeven eeuwen* (Amsterdam 1937).
- , *Nederlandse dorpen in de zestiende eeuw* (Amsterdam 1953).
- Epstein, S.R., 'Cities, Regions and the Late Medieval Crisis: Sicily and Tuscany Compared', *Past & Present* 130 (1991) 3–50.
- , 'Regional Fairs, Institutional Innovation and Economic Growth in Late Medieval Europe', *Economic History Review* 47 (1994) 459–482.
- , *Freedom and Growth. The Rise of States and Markets in Europe, 1300–1750* (London 2000).
- , 'Introduction' to S.R. Epstein (ed.), *Town and Country in Europe, 1300–1800* (Cambridge 2001) 1–30.
- Epstein, S.R. and M. Prak, 'Introduction' to S.R. Epstein and M. Prak (eds.), *Guilds, Innovation and the European Economy, 1400–1800* (Cambridge 2008) 1–24.
- Ervynck, A., W. van Neer, and M. Pieters, 'How the North Was Won (and Lost Again). Historical and Archaeological Data on the Exploitation of the North Atlantic by the Flemish Fishery', in: R.A. Housley and G.M. Coles (eds.), *Atlantic Connections and Adaptations: Economies, Environment and Subsistence in Lands Bordering the North Atlantic* (Oxford 2004) 230–239.
- Espinas, G. and H. Pirenne, 'Les coutumes de la gilde marchande de Saint-Omer', *Le Moyen Age* 2nd series V (1901) 189–196.
- Farmer, D., 'Prices and Wages', in: H.E. Hallam (ed.), *The Agrarian History of England and Wales* II, 1042–1350 (Cambridge 1988) 716–817.
- Farmer, D., 'Marketing the Produce of the Countryside', in: E. Miller (ed.), *The Agrarian History of England and Wales* III, 1348–1500 (Cambridge 1991) 324–430.
- Fasel, W.A., *Het stadsarchief van Alkmaar* (Alkmaar 1976).
- , *Alkmaar in het drijfzand* (Alkmaar 1979).
- Feavearyear, A.E., *The Pound Sterling: a History of English Money* (Oxford 1931).
- Feenstra, R., 'Les foires aux Pays-Bas septentrionaux', in: *La foire*. Recueils de la Société Jean Bodin V (Brussels 1953) 209–239.
- Fockema Andreae, S.J., *Oud-Nederlandsch burgerlijk recht* (Haarlem 1906).
- , 'De bottinge', in: *Ibid.*, *Bijdragen tot de Nederlandsche Rechtsgeschiedenis* V (Haarlem 1914) 1–24.
- , 'Het marktregaal', in: *Ibid.*, *Bijdragen tot de Nederlandsche rechtsgeschiedenis* V (Haarlem 1914) 394–400.
- , 'Een Hollandsche grondheerlijkheid (Valkenburg)', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* XIII (1934) 444–445.
- , 'Burggrafelijk Leiden', *Jaarboekje voor geschiedenis en oudheidkunde van Leiden en omstreken* 47 (1955) 50–58.
- , *Warmond, Valkenburg en Oegstgeest* (Hilversum 1976).
- Fox, H., *The Evolution of the Fishing Village. Landscape and Society along the South Devon Coast, 1086–1550* (Oxford 2001).
- Frayn, J.M., *Markets and Fairs in Roman Italy. Their Social and Economic Importance from the Second Century BC to the First Century AD* (Oxford 1993).

- Fruin, J.A., 'Het oudste der tot dusver bekende keurboeken van Delft', *Nieuwe bijdragen voor rechtsgeleerdheid en wetgeving* 8 (1882) 277–357.
- (ed.), *De oudste rechten der stad Dordrecht en van het baljuwschap van Zuidholland*. WVOVR 1st series 4 (The Hague 1882).
- Fruin, R. (ed.), *Informacie up den staet, faculteyt ende gelegentheyte van de steden ende dorpen van Hollant ende Vrieslant om daerna te reguleren de nyeuwe schiltale, gedaen in den jaere MCXIV* (Leiden 1866).
- (ed.), *Enquete ende informatie upt stuck van der reductie ende reformatie van den schiltale, voertijts getaxeerd ende gestelt geweest over de landen van Hollant en Vrieslant: gedaen in den jaere MCCCCXCIII* (Leiden 1876).
- , 'Over waarheid, kenning en zeventuig in de rechtspleging van Holland en Zeeland', in: *Ibid.*, *Verspreide geschriften VI* (Haarlem 1902) 315–366.
- Fruin, R.T. (ed.), *De middeleeuwsche rechtsbronnen van de kleine steden van het Nedersticht*. WVOVR 1st series 13 (The Hague 1892).
- Fryde, N., 'Gilds in England before the Black Death', in: B. Schweinöcker (ed.), *Gilden und Zünfte: Kaufmännische und gewerbliche Genossenschaften im frühen und hohen Mittelalter* (Sigmaringen 1985) 215–229.
- Fryde, E.B., 'Peasant Rebellion and Peasant Discontents', in: E. Miller (ed.), *The Agrarian History of England and Wales III, 1348–1500* (Cambridge 1991) 744–819.
- Galbert van Brugge, *De moord op Karel de Goede*. Trans. B. Demyttenaere (Louvain 2000, 2nd edn.).
- Galloway, J.A., 'One Market or Many? London and the Grain Trade of England', in: *Ibid.* (ed.), *Trade, Urban Hinterland and Market Integration, c. 1300–1600* (London 2000) 23–41.
- , 'Town and Country in England, 1300–1570', in: S.R. Epstein (ed.), *Town and Country in Europe, 1300–1800* (Cambridge 2001) 106–131.
- Gelderblom, O., 'The Decline of Fairs and Merchant Guilds in the Low Countries, 1250–1650', *Jaarboek middeleeuwse geschiedenis* (2004) 199–238.
- , *Violence, Opportunism, and the Growth of Long-Distance Trade in the Low Countries, 1250–1650* (forthcoming).
- Gelderblom, O. and R. Grafe, 'The Rise, Persistence and Decline of Merchant Guilds. Re-Thinking the Comparative Study of Commercial Institutions in Pre-Modern Europe'. Paper presented at the XVth World Economic History Congress (Utrecht 2009), available from: <http://www.wehc-2009.org/programme.asp?find=gelderblom>.
- Generale privilegien ende hantvesten van Kennemer-landt ende Kennemer-ghevolgh* (The Hague 1652).
- Genicot, L., *Rural Communities in the Medieval West* (Baltimore / London 1990).
- Geselschap, J.E.J., *Inventaris van het oud-archief van Gouda* (Gouda 1965).
- Gijsbers, W., *Kapitale ossen. De internationale handel in slachtvee in Noord-west Europa (1300–175)* (Hilversum 1999).
- Gilissen, J., 'Le statut des étrangers en Belgique, du XIIIe au XXe siècle', in: *L'étranger* 2. Recueils de la Société Jean Bodin X (Brussels 1958) 231–332.
- Gilliodts-van Severen, L. (ed.), *Coutume du Franc de Bruges II* (Brussels 1879–1880).
- (ed.), *Cartulaire de l'ancienne estaple de Bruges: recueil de documents concernant le commerce intérieur et maritime, les relations internationales et l'histoire économique de cette ville I* (Bruges 1904).
- (ed.), *Cartulaire de l'ancienne tonlieu de Bruges I and II* (Bruges 1908).
- Glaeser, E.L. and A. Shleifer, 'Legal Origins', *The Quarterly Journal of Economics* 117 (2002) 1193–1229.
- Godding, P., 'Les conflits a propos des lettres echevinales des villes brabançonnées', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 22 (1954) 308–353.

- , *Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux du 12e au 18e siècle* (Brussels 1987).
- Goettsch, R.P., *Schoorl, een mooi en rustig dorp met een rijk verleden* (Alkmaar 1968).
- Gönnenwein, O., *Das Stapel- und Niederlagsrecht* (Weimar 1939).
- Gosses, I.H., *De vorming van het graafschap Holland* (The Hague 1915).
- , *Welgeborenen en huislieden: onderzoekingen over standen en staat in het graafschap Holland* (Groningen 1926).
- Gras, N.S.B., *The Evolution of the English Corn Market from the Twelfth to the Eighteenth Century* (Cambridge MA 1915).
- , *The Early English Customs System* (Cambridge MA 1918).
- Greif, A., 'The Fundamental Problem of Exchange: a Research Agenda in Historical Institutional Analysis', *European Review of Economic History* 4 (2000) 251–284.
- , 'Institutions and Impersonal Exchange: From Communal to Individual Responsibility', *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 158 (2002) 168–204.
- , *Institutions and the Path to the Modern Economy* (Cambridge 2006).
- Greif, A., P. Milgrom, and B.R. Weingast, 'Coordination, Commitment and Enforcement: the Case of the Merchant Guild', *Journal of Political Economy* 102 (1994) 745–776.
- Groenewegen, H.I.M. (ed.), *Naeltwick 1198–1998* (Naaldwijk 1998).
- Grolle, J.J., *De muntslag van de graven van Holland tot de Bourgondische unificatie in 1434* (Amsterdam 2000).
- Gross, C., *The Gild Merchant* (Oxford 1890).
- Guicciardini, L., *Beschryvinge van alle de Nederlanden, anderssins genoemd Nederduytslants*. Transl. C. Kilianus (Amsterdam 1612).
- Gumbert-Hepp, M. and J.P. Gumbert, (eds.), *Annalen van Egmond* (Hilversum 2007).
- Haak, S.P., 'Brielle als vrije en bloeiende handelsstad in de 15e eeuw', *BVGO* 4th series 6 (1907) 7–66.
- Hamaker, H.G. (ed.), *De middeleeuwsche keurboeken van de stad Leiden* (Leiden 1873).
- (ed.), *De rekeningen der grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche huis I–III*. Werken uitgegeven door het Historisch Genootschap nieuwe reeks 21, 24 and 26 (Utrecht 1875).
- Handt-vesten en privilegien der steden Alckmaer en Hoorn* (Enkhuizen 1667).
- Handtvesten, privilegien, willekeuren ende ordonnantien der stadt Enchuysen daer noch by gevoeght zijn de handt-vesten en privilegien der steden Alckmaer, Hoorn en Medenbick, mitsgaders andre West-Vriesche en Drechterlandtsche voorrechten* (Enkhuizen 1667).
- Handvesten ende privilegien, mitsgaders keuren en ordonnantien van Assendelft* (Amsterdam 1768).
- Handvesten, privilegien, octroyen, vry- en gerechtigheden, aan de stad Haerlem en haare burgers verleend mitsgaders overeenkomsten en handelningen door de regeerders dier stad met andere steden, gemeenschappen, of bijzondere personen aangegaan* (Haarlem 1751).
- Harris, R., 'The Institutional Dynamics of Early Modern Eurasian Trade: the Commenda and the Corporation'. Working paper (2008), available from: http://works.bepress.com/ron_harris/12/.
- Harriss, G.L., *King, Parliament and Public Finance in Medieval England to 1369* (Oxford 1975).
- 't Hart, G., *Historische beschrijving der vrije en hoge heerlijkheid van Heenvliet* (Den Helder 1949).
- Harvey, P.D.A., 'Non-Agrarian Activities in Twelfth-century English Estate Surveys', in: D. Williams (ed.), *England in the Twelfth Century*. Proceedings of the 1988 Harlaxton Symposium (Woodbridge 1990) 101–111.

- Hatcher, J., *Plague, Population and the English Economy, 1348–1530* (London 1977).
- Hay, A., 'Notes on the Economic Basis for Periodic Marketing in Developing Countries', *Geographical Analysis* 3 (1971) 393–401.
- , 'Some Alternatives in the Economic Analysis of Periodic Marketing', *Geographical Analysis* 9 (1977) 72–79.
- Heath, P., 'North Sea Fishing in the Fifteenth Century: the Scarborough Fleet', *Northern History* III (1968) 53–69.
- Heeringa, K. (ed.), *Rechtsbronnen der stad Schiedam*. WVOVR 2nd series 6 (The Hague 1904).
- Heinsius, J., 'De oudst-bewaarde stadsrekening van Gouda (1437)', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 25 (1904) 259–321.
- Henderikx, P., 'Graaf en stad in Holland en Zeeland in de twaalfde en vroege dertiende eeuw', in: R. Rutte and H. van Engen (eds.), *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar overzicht*, (Hilversum 2005) 47–62.
- Hermesdorf, B.H.D., *Rechtsspiegel. Een rechtshistorische terugblik in de Lage Landen van het herfsttij* (Nijmegen 1980).
- Hilliger, B., 'Studien zu mittelalterlichen Massen und Gewichten', *Historisches Vierteljahrschrift* 2 (1900) 161–215.
- Hilton, R.H., 'Medieval Market Towns and Simple Commodity Production', *Past & Present* 109 (1985) 3–23.
- Hocquet, J.-C., 'Pêcheurs, hôtes et seigneurs', in: M. Mollat (ed.), *Histoire des pêches maritimes en France* (Toulouse 1987) 95–129.
- Hoek, C., 'De Hof te Vlaarding', *Holland* 5 (1973) 57–91.
- Hof, J., *De abdij van Egmond van de aanvang tot 1573* (The Hague / Haarlem 1973).
- (ed.), *Egmondse kloosterrekeningen uit de XIVe eeuw*. Fontes minores Medii Aevi 17 (Groningen 1976).
- Höhlbaum, K., P. Feit, K. Kunze, H.G. von Rundsted, and W. Stein (eds.), *Hansisches Urkundenbuch VII, IX and X* (Halle / München / Leipzig 1876–1916).
- Hoogewerf, C.L., *Het Haarlemse stadsrecht: inleidende beschouwingen, tekst, vertaling en artikelsgewijs commentaar* (Amsterdam 2001).
- Hoornaert, L., 'Boter en kaas in de Kasselrij Veurne (16e–begin 19e eeuw)'. Doctoral thesis University of Ghent (1997), available from: http://www.thesis.net/boter_kaas/boter_kaas_inhoud.htm.
- Hoppenbrouwers, P.C.M., *Een middeleeuwse samenleving. Het land van Heusden, ca. 1360–ca. 1515* (Wageningen / Groningen 1992).
- , 'Op zoek naar de 'kerels'. De dorpsgemeente in de dagen van graaf Floris V', in: D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke, and H. Sarfatij (eds.), *Wi Florens... de Hollandse graaf Floris V in de samenleving van de dertiende eeuw* (Utrecht 1996) 224–242.
- , 'Agricultural Production and Technology in the Netherlands, c. 1000–1500', in: G. Astill and J. Langdon (eds.), *Medieval Farming and Technology* (Leiden / New York / Cologne 1997) 89–114.
- , 'Town and Country in Holland, 1300–1550', in: S.R. Epstein (ed.), *Town and Country in Europe 1350–1750* (Cambridge 2001) 54–79.
- , 'Van waterland tot stedenland. De Hollandse economie ca. 975–ca. 1570', in: T. de Nijs and E. Beukers (eds.), *Geschiedenis van Holland I, Tot 1572* (Hilversum 2002).
- Hoppenbrouwers, P.C.M. and J.L. van Zanden, 'Restyling the Transition from Feudalism to Capitalism. Some Critical Reflections on the Brenner Thesis', in: Ibid. (eds.), *Peasants into Farmers? The Transformation of Rural Economy and Society in the Low Countries (Middle Ages – 19th century) in the Light of the Brenner Debate*. CORN publication series 4 (Turnhout 2001) 19–40.

- Huizinga, J., 'De opkomst van Haarlem', *BVGO* 4 (1905) 1412–1446 and *BVGO* 5 (1906) 1916–1175.
- (ed.), *Rechtsbronnen der stad Haarlem*. WVOVR 2nd series 13 (The Hague 1911).
- Huvelin, P., *Essai historique sur le droit des marchés et des foires* (Paris 1897).
- Hyams, P.R., 'Trial by Ordeal: the Key to Proof in the Early Common Law', in: M.S. Arnold, T.A. Green, S.A. Scully, and S.D. White (eds.), *Essays in Honour of Samuel E. Thorne* (Chapel Hill 1981) 90–126.
- Ibelings, B., 'De markt en de publieke gebouwen in Middeleeuws Gouda', *Tidings van die Goude* 14 (1996) 48–59.
- , 'Het conflict over de zuivelmarkt tussen Gouda en Schoonhoven (1535–1546)', *Historische encyclopedie Krimpenerwaard* 21 (1996) 2–12.
- , 'De Hollandse paardenmarkten van de heer Van Wassenaer: de drie V's (1554–1610)', *Holland* 29 (1997) 91–106.
- , 'De middeleeuwse visstapel te Naarden. Een bronbespreking met economisch-politieke en ecologische kanten', *Tijdschrift voor Zeegeschiedenis* 16 (1997) 47–61.
- , 'De route 'binnendunen': de scheepvaartroute langs de Goudsesluis en tol, de Wassenaerse Gouwesluis en de Spaarndammertol (13e tot 16e eeuw)', in: D.E.H. de Boer, J.W. Marsilje, and J.G. Smit (eds.), *Vander rekeninghe. Bijdragen aan het symposium over onderzoek en editieproblematie van middeleeuws rekeningmateriaal, gehouden in Utrecht op 27 en 28 februari 1997* (The Hague 1998) 221–255, 323–339.
- , 'Aspects of an Uneasy Relationship. Gouda (Holland) and its Countryside (15th–16th Centuries)', in: P.C.M. Hoppenbrouwers and J.L. van Zanden (eds.), *Peasants into Farmers? The Transformation of Rural Economy and Society in the Low Countries (Middle Ages–19th Century) in the Light of the Brenner Debate*. CORN publication series 4 (Turnhout 2001) 256–274.
- , 'Economie: veel consumptie, weinig productie', in: J.G. Smit (ed.), *Den Haag, Geschiedenis van een stad I, Vroegste tijd tot 1574* (Zwolle 2004) 151–180.
- IISH (International Institute of Social History), 'Database of Historical Prices and Wages', available from: www.iisg.nl/hpw.
- Imminck, P.W.A., "'Getuigen" in het oude Friese recht', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 31 (1963), 427–462.
- Inventaris van het archief van Purmerend* (1914).
- Inventaris van het oud-archief der stad Edam* (Leiden 1898).
- 'Inventaris Oud Archief 's-Hertogenbosch', available from: <http://www.stadsarchief.nl>.
- Irsigler, F., 'Getreidepreise, Getreidehandel und städtische Versorgungspolitik in Köln vornehmlich im 15. und 16. Jahrhundert', in: W. Besch, K. Fehn, D. Höroldt, and F. Irsigler (eds.), *Die Stadt in der europäischen Geschichte. Festschrift Edith Ennen* (Bonn 1972) 571–610.
- Jacks, D., 'Market Integration in the North and Baltic Seas, 1500–1800', *Journal of European Economic History* 33 (2004) 285–329.
- Janse, A., *Grenzen aan de macht. De Friese oorlog van de graven van Holland omstreeks 1400* (The Hague 1993).
- , *Ridderschap in Holland: portret van een adellijke elite in de late Middeleeuwen* (Hilversum 2001).
- Jansen, H.P.H., 'Holland's Advance', *Acta Historiae Neerlandicae* 10 (1978) 1–20.
- , 'Politieke ontwikkeling circa 1100–1400. Holland, Zeeland en het Sticht 1100–1433', in: D.P. Blok, A. Verhulst, H.P.H. Jansen, R.C. van Caenegem, A.G. Weiler, and W. Prevenier (eds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden* 2 (Haarlem 1982) 282–323.

- Jansma, T.S., 'Waarden en makelaars te Dordrecht in de zestiende eeuw', *Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden* 4 (1949) 213–225.
- , *Het vraagstuk van Hollands welvaren tijdens Hertog Philips van Bourgondië* (Groningen 1950).
- , 'Scheepvaartpolitiek van Amsterdam in de tweede helft der vijftiende eeuw', *Jaarboek van het Genootschap Amstelodamum* 47 (1955) 1–17.
- , 'Het economisch overwicht van de laat-middeleeuwse stad ten aanzien van haar agrarisch ommeland, in het bijzonder toegelicht met de verhouding tussen Leiden en Rijnland', in: *Ibid.*, *Tekst en uitleg. Historische opstellen aangeboden aan de schrijver bij zijn aftreden als hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam* (The Hague 1974) 35–54.
- , 'De betekenis van Dordrecht en Rotterdam omstreeks het midden der zestiende eeuw', in: *Ibid.*, *Tekst en uitleg. Historische opstellen aangeboden aan de schrijver bij zijn aftreden als hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam* (The Hague 1974) 146–178.
- , 'Het economisch leven van Dordrecht in de zestiende eeuw', in: *Ondernemende geschiedenis: 22 opstellen geschreven bij het afscheid van mr. H. van Riel als voorzitter van de Vereniging het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief* (The Hague 1977) 50–64.
- Jensma, T.E., 'Bronnen tot de geschiedenis van het recht van de gruit', *VMVOVR* 12 (1960) 167–215.
- Johannes a Leydis, *De Egmondsche abtenkroniek van Johannes a Leydis O. Carm.* Edited and commented by V.J. Roefs (Nijmegen 1942).
- Jongkees, A.G., *Staat en kerk in Holland en Zeeland onder de Bourgondische hertogen, 1425–1477* (Groningen 1942).
- Joosting, J.G.C., *Onuitgegeven oorkonden betreffende het zeventuigsrecht* (Nijmegen 1890).
- Kaptein, H., *De Hollandse textielnijverheid 1350–1600: conjunctuur en continuïteit* (Hilversum 1998).
- , 'De poort van Holland. De economische ontwikkeling 1200–1578', in: M. Carasso-Kok (ed.), *Geschiedenis van Amsterdam tot 1578. Een stad uit het niets* (Hilversum 2004) 109–173.
- Keene, D., *Survey of Medieval Winchester* (Oxford 1985).
- Kerling, N.J.M., *Commercial Relations of Holland and Zeeland with England from the Late 13th Century to the Close of the Middle Ages* (Leiden 1954).
- Kersbergen, A.C., 'De Rotterdamsche jaar- en weekmarkt in de middeleeuwen', *Rotterdamsch Jaarboekje 3rd series* 9 (1931) 164–173.
- Ketner, F., 'Amsterdam en de binnenvaart door Holland in de 15e eeuw', *BVGO* 8th series 4 (1943) 169–200 and 5 (1944) 133–159.
- Kistemaker, R., W. Wagenaar, and J. van Assendelft, *Amsterdam marktstad* (Amsterdam 1984).
- Klep, P., 'Population Estimates of Belgium by Province (1375–1831)', in: *Historiens et Populations. Liber Amicorum Étienne Hélin* (Louvain-la-Neuve 1991) 485–508.
- Klok, J., *Brielle, stad in de landen van Voorne* (Alphen aan den Rijn 1989, 2nd edition).
- Kloos, J., *Noordwijk in den loop der eeuwen* (Noordwijk 1928).
- Koch, A.C.F., J.G. Kruisheer, J.W.J. Burgers, J. Sparreboom, and E.C. Dijkhof (eds.), *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299 I–V* (The Hague 1970–2005).
- Koene, B., J. Morren, and A. Schweitzer, *Midden-Kennemerland in de vroege en hoge Middeleeuwen: het land, de bewoners en hun heren tussen 700 en 1300* (Hilversum 2003).

- Kokken, H., *Steden en staten. Dagvaarten van steden en Staten van Holland onder Maria van Bourgondië en het eerste regentschap van Maximiliaan van Oostenrijk (1477–1494)* (The Hague 1991).
- Korteweg, K.N., 'Het stadsrecht van Geertruidenberg', *VMVOVR* 10 (1946) 16–83.
- (ed.), *Rechtsbronnen van Woudrichem en het land van Altena*. WVOVR 3rd series 14 (Utrecht 1948).
- Kosters, J., *Het oude tiendrecht* (The Hague 1899).
- , 'De rechtsmacht over vreemdelingen naar Oud-Nederlandsch recht', in: S.J. Fockema Andreae and R.T. Fruin (eds.), *Rechtshistorische opstellen aangeboden aan mr. S.J. Fockema Andreae* (Haarlem 1914) 279–310.
- Kowaleski, M., *Local Markets and Regional Trade in Medieval Exeter* (Cambridge 1995).
- , 'The Expansion of the South-Western Fisheries in Late Medieval England', *Economic History Review* 53 (2000) 429–454.
- , 'Port Towns: England and Wales 1300–1540', in: D.M. Palliser (ed.), *The Cambridge Urban History of Britain I, 600–1540* (Cambridge 2000) 467–493.
- , 'The Commercialization of the Sea Fisheries in Medieval England and Wales', *International Journal of Maritime History* XV (2003) 177–231.
- , 'The Internal and International Fish Trades of Medieval England and Wales', in: D.J. Starkey, C. Reid, and N. Ashcroft (eds.), *England's Sea Fisheries. The Commercial Sea Fisheries of England and Wales since 1300* (London 2005) 29–32.
- Kruisheer, J.G., 'Het ontstaan van de oudste Zeeuwse stadsrechtsoorkonden', in: C.M. Cappon and C. van de Kieft (eds.), *Ad fontes. Opstellen aangeboden aan prof. dr. C. van de Kieft ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar middeleeuwse geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam* (Amsterdam 1984) 275–304.
- , *Het ontstaan van de stadsrechtsoorkonden van Haarlem, Delft en Alkmaar* (Amsterdam 1985).
- , 'Stadsrechtbeoorkonding en stedelijke ontwikkeling', in: E.H.P. Cordfunke, F.W.N. Hugenholtz, and K. Sierksma (eds.), *De Hollandse stad in de dertiende eeuw* (Zutphen 1988) 44–54.
- , 'Het ontstaan van de oudste Leidse stadsrechtsoorkonden; waarschijnlijk eind twaalfde eeuw – 1266', in: J.B. Berns, P.A. Henderikx, P.H.D. Leupen, E.N. Palmboom, and R. Rentenaar (eds.), *Feestbundel aangeboden aan prof. D.P. Blok* (Hilversum 1990) 182–203.
- Kuchenbuch, L., 'Pragmatische Rechenhaftigkeit? Kerbhölzer in Bild, Gestalt und Schrift', *Frühmittelalterliche Studien* 36 (2002) 469–490.
- Kuijpers, E., 'Labour Legislation at a Developing Labour Market. Holland 1350–1600'. Paper presented at the European Social Sciences History Conference (Lisbon 2008), available from: <http://www2.iisg.nl/esshc/programme.asp?selyear=9&nw=&find=kuijpers>.
- , 'Who Digs the Town Moat? The Public Works of Leyden and the Performance of the Markets for Labour and Capital in Late Medieval Holland'. Working Paper (2009), available from: <http://vkclibrary.uu.nl/vkc/seh/research/Lists/Working%20Papers/DispForm.aspx?id=24>.
- Kula, W., *Measures and Men*. Translated by R. Szreter (Princeton 1986).
- Kussmaul, A., *A General View of the Rural Economy of England, 1538–1840* (Cambridge 1990).
- Kuske, B (ed.), *Quellen zur Geschichte des Kölner Handels und Verkehrs im Mittelalter I and II* (Bonn 1917).
- Kuys, J., *Kerkelijke organisatie in het middeleeuwse bisdom Utrecht* (Nijmegen 2004).

- Lambert, B. 'Merchants on the Margin? The Black Market in 15th-Century Sluis.' Paper presented at the XIVth International Economic History Congress (Helsinki 2006), available from: <http://www.helsinki.fi/iehc2006/papers3/Lambert.pdf>.
- Lams, W.G. (ed.), *Groot Privilegie en Hantvestboeck van Kennemerlandt en Kennemergevolgh* (Amsterdam 1664).
- Langdon, J. and J. Masschaele, 'Commercial Activity and Population Growth in medieval England', *Past & Present* 190 (2006) 35–81.
- Leidenaars voor de Grote Raad (1470–1580): processen uit het archief van de Grote Raad (parlement) van Mechelen met betrekking tot instellingen en bewoners van de stad Leiden* (Leiden 1981).
- Lesger, C.M., *Hoorn als stedelijk knooppunt: stedensystemen tijdens de late middeleeuwen en vroegmoderne tijd* (Hilversum 1990).
- Letters, S. 'Online Gazetteer of Markets and Fairs in England and Wales to 1516', available from: <http://www.history.ac.uk/cmh/gaz/gazweb2.html> (2006).
- Leupen, P., *Philip of Leyden: a Fourteenth Century Jurist. A Study of his Life and Treatise 'De Cura Reipublicae et Sorte Principantis'*. Rechtshistorische studies 7 (The Hague / Zwolle 1981).
- Ligtenberg, C., *De armezorg te Leiden tot het einde van de 16e eeuw* (The Hague 1908).
- Lloyd, T.H., *The English Wool Trade in the Middle Ages* (Cambridge 1977).
- Lopez, R.S., *The Commercial Revolution of the Middle Ages, 950–1350* (Englewood Cliffs 1971).
- Lourens, P. and J. Lucassen, 'De oprichting en ontwikkeling van ambachtsgilden in Nederland (13de–19de eeuw)', in: C. Lis and H. Soly (eds.), *Werelden van verschil: ambachtsgilden in de Lage Landen* (Brussels 1997) 43–77.
- , *Inwonertallen van Nederlandse steden ca. 1300–1800* (Amsterdam 1997).
- Maddicott, J.R., 'The English Peasantry and the Demands of the Crown, 1294–1341', in: T.H. Aston (ed.), *Landlords, Peasants and Politics in Medieval England* (Cambridge 1987) 285–359.
- Marsilje, J.W., *Het financiële beleid van Leiden in de laat-Beierse en Bourgondische periode, 1390–1447* (Hilversum 1985).
- (ed.), *Leiden. De geschiedenis van een Hollandse stad I, Ontstaan – 1574* (Leiden 2002).
- Martin, G.H., 'The English Borough in the Thirteenth Century', in: R. Holt and G. Rosser (eds.), *The Medieval Town: a Reader in English Urban History 1200–1540* (London / New York 1990) 29–48.
- Masschaele, J., 'Transport Costs in Medieval England', *Economic History Review* 46 (1993) 266–279.
- , 'The Multiplicity of Medieval Markets Reconsidered', *Journal of Historical Geography* 20 (1994) 255–271.
- , *Peasants, Merchants, and Markets. Inland Trade in Medieval England, 1150–1350* (London / New York 1997).
- Matthijssen, J., *Het rechtsboek van Den Briel*. Edited by J.A. Fruin en M.S. Pols. WVOVR 1st series 1 (The Hague 1880).
- McAuley, F., 'Canon Law and the End of the Ordeal', *Oxford Journal of Legal Studies* 26 (2006) 473–513.
- McCloskey, D.N. and J. Nash, 'Corn at Interest: the Extent and Cost of Grain Storage in Medieval England', *American Economic Review* 74 (1984) 174–187.
- McNall, C., 'The Business of Statutory Debt Registries, 1283–1287', in: P.R. Schofield and N.J. Mayhew (eds.), *Credit and Debt in Medieval England c. 1180–c. 1350* (Oxford 2002) 68–88.

- Meilink, P.A., 'Rapporten en betoogen nopens het congegeld op granen, 1530–1541', *Bijdragen en mededeelingen van het Historisch Genootschap* 44 (1923) 1–125.
- , *Het archief van de abdij van Egmond* (The Hague 1951).
- Metz, R., *Geld, Währung und Preisentwicklung: der Niederrheinraum im europäischen Vergleich, 1350–1800* (Frankfurt am Main 1990).
- Meyer, J., 'Fishing in the Western Baltic Sea in the Viking Age and the Middle Ages—New Excavations and Investigations', in: M. Pieters, F. Verhaeghe, G. Gevaert, J. Mees, and J. Seys (eds.), *Colloquium Fishery, Trade and Piracy: Fishermen and Fishermen's Settlements in and around the North Sea Area in the Middle Ages and Later*. VLIZ Special Publications 15 (Ostend 2003) 13–16, available from: <http://www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=41674>.
- Miller, E. and J. Hatcher, *Medieval England II, Towns, Commerce and Crafts, 1086–1348* (London 1995).
- Mitchell, I., 'The Changing Role of Fairs in the Long Eighteenth Century: Evidence from the North Midlands', *Economic History Review* 60 (2007) 545–573.
- Moquette, H.M.H., 'De strijd op economisch gebied tusschen Rotterdam en Dordrecht', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 41 (1926) 40–63.
- Muller, S. (ed.), 'Het oude register van graaf Florens', *Bijdragen en mededeelingen van het Historisch Genootschap* 22 (1901) 90–348.
- Munro, J.H., *Wool, Cloth, and Gold. The Struggle for Bullion in Anglo-Burgundian Trade 1340–1478* (Toronto 1973).
- , 'The Symbiosis of Towns and Textiles: Urban Institutions and the Changing Fortunes of Cloth Manufacturing in the Low Countries and England, 1270–1570', *Journal of Early Modern History: Contacts, Comparisons, Contrasts* 3 (1999) 1–74.
- , 'English 'Backwardness' and Financial Innovations in Commerce with the Low Countries, 14th to 16th Centuries', in: P. Stabel, B. Blondé and A. Greve (eds.), *International Trade in the Low Countries (14th 16th centuries)* (Louvain / Apeldoorn 2000) 105–167.
- , 'The 'New Institutional Economics' and the Changing Fortunes of Fairs in Medieval and Early Modern Europe: the Textile Trade, Warfare and Transaction Costs', in: S. Cavaciocchi (ed.), *Fiere e mercati nella integrazione delle economie europee, secc. XIII–XVIII* (Florence 2001) 405–452.
- , 'Medieval Woollens: the Western European Woollen Industries and their Struggles for International Markets, c. 1000–c. 1500', in: D. Jenkins (ed.), *The Cambridge History of Western Textiles I* (Cambridge / New York 2003) 228–324.
- Murray, J.M., *Notaries Public in Flanders in the Late Middle Ages* (Ann Arbor 1983).
- , *Bruges, Cradle of Capitalism, 1280–1390* (Cambridge 2005).
- Naber, J.C., *Een terugblik. Statistische bewerking van de resultaten van de Informatie van 1514* (Haarlem 1971; reprint of edition 1885).
- Nicholas, D., *Town and Countryside: Social, Economic and Political Tensions in Fourteenth-Century Flanders* (Bruges 1971).
- , 'The Scheldt Trade and the 'Ghent War' of 1379–1385', *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire* CXLIV (1978) 189–359.
- , 'Settlement Patterns, Urban Functions, and Capital Formation in Medieval Flanders', *Annales: Économies, Sociétés, Civilisations* 33 (1978) 1–30.
- , 'Of Poverty and Primacy: Demand, Liquidity and the Flemish Economic Miracle, 1050–1200', *The American Historical Review* 96 (1991) 17–41.
- , *Medieval Flanders* (London / New York 1992).
- , *The Growth of the Medieval City. From Late Antiquity to the Early Fourteenth Century* (London / New York 1997).

- Niemeijer, A.F.J., *Van accijnsbrief tot Zuidam; scheepsbouw te Haarlem van 1274 tot heden* (Haarlem 1990).
- Niermeyer, J.F., 'Dordrecht als handelsstad in de tweede helft van de veertiende eeuw' I-V, *BVGO* 8th series 3 (1942) 1–36, 177–222, and 4 (1943) 186–113, 145–168.
- , *Delft en Delfland: hun oorsprong en vroegste geschiedenis* (Leiden 1944).
- , 'Een vijftiende-eeuwse handelsoorlog: Dordrecht contra de Bovenlandse steden, 1442–1445', *Bijdragen en mededeelingen van het Historisch Genootschap* 66 (1948) 1–59.
- (ed.), *Bronnen voor de Economische Geschiedenis van het Beneden-Maasgebied I, 1104–1399*. RGP grote serie 127 (The Hague 1968).
- Nightingale, P., 'The Evolution of Weight-Standards and the Creation of New Monetary and Commercial Links in Northern Europe from the Tenth Century to the Twelfth Century', *Economic History Review* 38 (1985) 192–209.
- Nipper, G.J.C., *18 eeuwen meten en wegen in de Lage Landen* (Zutphen 2004).
- Nirrnheim, H. (ed.), *Das Hamburgische Pfund- und Werkzollbuch von 1399 und 1400* (Hamburg 1930).
- Nolet, W. and P.C. Boeren, *Kerkelijke instellingen in de Middeleeuwen* (Amsterdam 1951).
- Noomen, P., *De stinzen in middeleeuws Friesland en hun bewoners* (Hilversum 2009).
- Noordegraaf, L., 'Het platteland van Holland in de zestiende eeuw. Anachronismen, modelgebruik en traditionele bronnenkritiek', *Economisch- en sociaal-historisch Jaarboek* 48 (1985) 8–18.
- , *Spectrum/Sijthoff atlas van de Nederlandse marktsteden* (Utrecht 1985).
- , *Hollands welvaren? Levensstandaard in Holland 1450–1650* (Bergen 1985).
- , 'De waag: schakel in de pre-industriële economie', in: C.H. Slechte and N. Herweijer (eds.), *Het waagstuk. De geschiedenis van waaggebouwen en wegen in Nederland* (Amsterdam 1990) 11–25.
- , 'Internal Trade and Internal Trade Conflicts in the Northern Netherlands. Autonomy, Centralism, and State Formation in the Pre-Industrial Era', in: S. Groenvelt and M. Wintle (eds.), *State and Trade: Government and the Economy in Britain and the Netherlands since the Middle Ages* (Zutphen 1992) 12–27.
- Noordkerk, H. and J.P. Farret (eds.), *Handvesten, ofte privilegien ende octroyen Mitsgaders willekeuren, costuimen, ordonnantien en handelingen der stad Amstelredam* (Amsterdam 1748).
- North, D.C., *Structure and Change in Economic History* (New York / London 1981).
- , 'Institutions, Transaction Costs and Economic Growth', *Economic Inquiry* 25 (1987) 419–428.
- , *Institutions, Institutional Change and Economic Performance* (Cambridge 1990).
- North, D.C. and R.P. Thomas, *The Rise of the Western World. A New Economic History* (New York 1973).
- Nortier, A., *Bijdrage tot de kennis van het burgerlijk proces in de 15^e eeuw binnen de stad Leiden* (Leiden 1874).
- 'Octrooi van de wekelijkse marktdag en haar privilegien in dato den 6e maart 1524', *Historische Kring IJsselstein* 78/79 (1996) 405–408.
- Oexle, O.G., 'Conjuratio und Gilde im frühen Mittelalter. Ein Beitrag zum Problem der sozialgeschichtlichen Kontinuität zwischen Antike und Mittelalter', in: B. Schwineköper (ed.), *Gilden und Zünfte. Kaufmännische und gewerbliche Genossenschaften im frühen und hohen Mittelalter* (Sigmariningen 1985) 151–214.
- Ogilvie, S., '"Whatever Is, Is Right"? Economic Institutions in Pre-Industrial Europe', *Economic History Review* 60 (2007) 649–684.

- Okunishi, T., 'Grain Price Fluctuations in Fifteenth-Century Ghent', *Kobe University Economic Review* 41 (1995) 31–57.
- Oosterbosch, M., M. Vleeschouwers-van Melkebeek, P. Pieyns-Rigo, and P. Godding, 'Het notariaat in de Belgische territoria tijdens de Middeleeuwen', in: C. Bruneel, P. Godding, and F. Stevens (eds.), *Het notariaat in België van de Middeleeuwen tot heden* (Brussels 1998) 11–94.
- Oppermann, O., *Untersuchungen zur Nordniederländische Geschichte 10. bis 13. Jahrhunderts II, Die Grafschaft Holland und das Reich bis 1256* (Utrecht 1921).
- , *Fontes Egmundenses*, WVOVR 3rd series 61 (Utrecht 1933).
- Ormrod, W.M., *The Reign of Edward III. Crown and Political Society in England 1327–1377* (New Haven / London 1990).
- , 'England in the Middle Ages', in: R. Bonney (ed.), *The Rise of the Fiscal State in Europe, c. 1200–1815* (Oxford 1999) 19–52.
- Pauly, M., 'Foires luxembourgeoises et lorraines avant 1600', in: P. Johanek and H. Stooß (eds.), *Europäische Messen und Märktesysteme in Mittelalter und Neuzeit* (Cologne / Weimar / Vienna 1996) 105–141.
- Pawley, S., 'Lincolnshire Coastal Villages and the Sea c. 1300–c. 1600: Economy and Society'. Unpublished PhD-thesis, University of Leicester (1984).
- Pegolotti, F.B., *La pratica della mercatura*. Edited by Allan Evans (Cambridge MA 1936).
- Persson, K.G., *Grain Markets in Europe, 1500–1900: Integration and Deregulation* (Cambridge 1999).
- Peyer, H.C., *Zur Getreidepolitik oberitalienischer Städte im 13. Jahrhundert* (Vienna 1950).
- Philippus de Leyden, *De cura reipublicae et sorte principantis*. Edited by R. Fruin and P.C. Molhuijsen, WVOVR 2nd series 1 (The Hague 1900).
- Pieters, M., 'The Material Environment of Walravenside and Other Late Mediaeval Fishing Communities along the Flemish Coast', in: M. Pieters, F. Verhaeghe, G. Gevaert, J. Mees, and J. Seys (eds.), *Colloquium Fishery, Trade and Piracy: Fishermen and Fishermen's Settlements in and around the North Sea Area in the Middle Ages and Later*. VLIZ Special Publications 15 (Ostend 2003) 27–31, available from: <http://www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=41674>.
- Pirenne, H., 'La Hanse Flamande de Londres', in: *Ibid.*, *Les villes et les institutions urbaines* (Paris 1939; first published in 1899) 157–184.
- , *Les villes du moyen âge* (Paris 1971; first published in 1927).
- Planitz, H., 'Kaufmannsgilde und städtische Eidgenossenschaft in niederfränkischen Städten im 11. und 12. Jh', *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Germanistische Abteilung* 60 (1940) 1–116.
- , 'Frühgeschichte der deutschen Stadt (IX.–XI. Jahrhundert)', *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Germanistische Abteilung* 63 (1943) 1–91.
- Plomp, N., *Woerden 600 jaar stad* (Woerden 1972).
- Plucknett, T.F.T., *A Concise History of the Common Law* (London 1956).
- Poitras, G., *The Early History of Financial Economics, 1478–1776. From Commercial Arithmetic to Life Annuities and Joint Stocks* (Cheltenham / Northampton MA 2000).
- Pollock, F. and F.W. Maitland, *The History of English Law before the Time of Edward I* (Cambridge 1895).
- Pols, M.S. (ed.), *Westfriesche stadrechten* (The Hague 1885).
- , 'Bevestiging der handvesten van Goedereede door hertog Philips van Bourgondië, December 1451', *VMVOVR* 1 (1885) 330–347.
- , 'De rechten der stad Goedereede', *VMVOVR* 2 (1890) 288–357.

- Postan, M.M., 'Credit in Medieval Trade', *Economic History Review* 1 (1928) 234–261.
- Posthumus, N.W., *De geschiedenis van de Leidsche lakenindustrie I, De middeleeuwen (veertiende tot zestiende eeuw)* (The Hague 1908).
- , *Nederlandse prijsgeschiedenis II, Goederenprijzen bij de kapittels van Utrecht 1348–1669, bij het Bartolomei-Gasthuis te Utrecht 1461–1914, bij de stad Utrecht 1402–1851, bij het St. Catherijnen-Gasthuis 1392–1800 en bij het Heilige Geest- en kinderkuis 1482–1800, beide te Leiden, en bij het Burgerweeshuis te Amsterdam, 1562–1800* (Leiden 1964).
- Power, E., *The Wool Trade in English Medieval History* (Oxford 1969).
- Poynder, N., 'Grain Storage in Theory and History'. Paper presented at the Third Conference of the European Historical Economics Society (Lisbon 1999), available from: www.iisg.nl/hpw/poynder.pdf.
- Prevenier, W., 'La démographie des villes du comté de Flandre aux XIVe et XVe siècle. État de la question. Essai d'interprétation', *Revue du Nord* 65 (1983) 255–275.
- Prevenier, W. and J.G. Smit (eds.), *Bronnen voor de geschiedenis van de dagvaarten van de Staten en steden van Holland voor 1540 I-1 and I-2*. RGP Grote serie 201 and 202 (The Hague 1987).
- Raftis, J.A., *Peasant Economic Development within the English Manorial System* (Montreal 1996).
- Register van Hollandt en Westvrieslandt* (The Hague 1574–1798).
- Reynolds, S., *An Introduction to the History of English Medieval Towns* (Oxford 1977).
- , 'Government and Communities', in: D. Luscombe and J. Riley-Smith (eds.), *The New Cambridge Medieval History* (Cambridge 2004) 86–112.
- RHC (Regionaal Historisch Centrum) Rijnstreek en Lopikerwaard, 'Lokale Geschiedenis, Woerden: de "Woerdse mart" of koeienmarkt', available from: http://www.rhcrijnstreek.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=26.
- Rigby, S.H., 'Urban Population in Late Medieval England: the Evidence of the Lay Subsidies', *Economic History Review* Early View (2009), DOI: 10.1111/j.1468-0289.2009.00489.x.
- Rogers, J.E.T. (ed.), *A History of Agriculture and Prices in England* (Oxford 1866).
- Rollin Couquerque, L.M. and A. Meerkamp van Embden (eds.), *Rechtsbronnen der stad Gouda*, WVOVR 2nd series 18 (The Hague 1917).
- Rothmann, M., 'Überall ist Jahrmarkt und Entwicklungstendenzen der Institution des periodischen Marktes in Zentraleuropa vom 14. bis zum 17. Jahrhundert', in: S. Cavaciocchi (ed.), *Fiere e mercati nella integrazione delle economie europee, secc. XIII-XVIII* (Florence 2001) 91–108.
- Rutte, R., *Stedenpolitiek en stadsplanning in de Lage Landen (12de-13de eeuw)* (Zutphen 2002).
- Rutte, R. and H. van Engen (eds.), *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar overzicht* (Hilversum 2005).
- Sabbe, E., *De Belgische vlasnijverheid I, De Zuidnederlandse vlasnijverheid tot het verdrag van Utrecht (1713)* (Kortrijk 1975, 2nd edn.).
- Salzman, L.F., *English Industries of the Middle Ages* (Oxford 1923).
- , 'The Legal Status of Markets', *Cambridge Historical Journal* 2 (1928) 205–212.
- Saul, A., 'The Herring Industry at Great Yarmouth c. 1280–c. 1400', *Norfolk Archaeology* 38/1 (1981) 33–43.
- , 'English Towns in the Late Middle Ages: the Case of Great Yarmouth', *Journal of Medieval History* 8 (1982) 75–88.

- Sawyer, P., 'Early Fairs and Markets in England and Scandinavia', in: B.L. Anderson and A.J.H. Latham (eds.), *The Market in History* (London 1986) 59–77.
- Schofield, P.R., 'Access to Credit in the Early Fourteenth-Century English Countryside', in P.R. Schofield and N.J. Mayhew (eds.), *Credit and Debt in Medieval England c. 1180–c. 1350* (Oxford 2002) 106–126.
- Scholtens, H.J.J., *Uit het verleden van Midden-Kennemerland* (The Hague 1947).
- Schoorl, H., 't Oge. *Het Waddeneiland Callensoog onder het bewind van de heren van Brederode en hun erfgenamen, de graven van Holstein-Schaumburg, tot de verkoop aan vier Hollandse heren, ca. 1250–1614* (Hillegom 1979).
- Seibt, F. and W. Eberhard (eds.), *Europa 1400: Die Krise des Spätmittelalters* (Stuttgart 1984).
- Seymour, M.C. and Colleagues., *Bartholomaeus Anglicus and his encyclopedia* (Cambridge 1992).
- Shiue, C. and W. Keller, 'Markets in China and Europe on the Eve of the Industrial Revolution', NBER Working Paper 10778 (2004), available from: <http://www.nber.org/papers/w10778>.
- Sillem, J.A., 'Tabellen van marktprijzen en granen te Utrecht in 1393–1644: uit de rekeningen en weeklijsten der Domproosdij', *Verhandelingen en mededelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde, Nieuwe Reeks* 3 (1904).
- Slater, T.R., 'Plan Characteristics of Small Boroughs and Market Settlements: Evidence from the Midlands', in K. Giles and C. Dyer (eds.), *Town and Country in the Middle Ages. Contrasts, Contacts and Interconnections, 1100–1500* (Maney 2005) 23–42.
- Smit, H.J., *De opkomst van de handel van Amsterdam* (Amsterdam 1914).
- , 'Het Kamper pondtolregister van 1439–1441', *Economisch-historisch jaarboek* 5 (1919) 209–296.
- (ed.), *Bronnen tot de geschiedenis van den handel met Engeland, Schotland en Ierland*. RGP Grote serie 65 (The Hague 1928).
- , 'Het begin van de regeering der Henegouwsche graven (1299–1320)', *BVGO* 7th series 2 (1932) 29–71.
- Smit, J.G. (ed.), *Bronnen voor de economische geschiedenis van het Beneden-Maasgebied II, Rekeningen van de Hollandse tollers, 1422–1534*. RGP Grote serie 236 (The Hague 1997).
- Smith, A., *An Inquiry into the Wealth of Nations* I. Edited by R.H. Campbell and A.S. Skinner (Oxford 1976).
- Smith, R., 'A Periodic market and its Impact on a Manorial Community: Botesdale, Suffolk, and the Manor of Redgrave, 1280–1300', in Z. Ravi and R. Smith (eds.), *Medieval Society and the Manor Court* (Oxford 1996) 450–481.
- Sneller, Z.W., 'De Hollandsche korenhandel in het Somme-gebied in de XVe eeuw', *BVGO* 6th series 2 (1925) 161–178.
- , *Deventer, die Stadt der Jahrmärkte* (Weimar 1936).
- , 'Handel en verkeer in het Beneden-Maasgebied tot het eind der zestiende eeuw', *Nederlandsche Historiebladen* II (1939) 341–372.
- Söderberg, J., 'Prices in the Medieval Near East and Europe', Paper presented at the GEHN-conference 'Towards a Global History of Prices and Wages' (Utrecht 2004), available from: <http://www.iisg.nl/hpw/globalhistory.php>.
- Soens, T., *De rentmeesters van de graaf van Vlaanderen. Beheer en beheerders van het grafelijk domein in de late middeleeuwen* (Brussels 2002).
- Soens, T. and E. Thoen, 'The Origins of Leasehold in the Former County of Flanders', in: B.J.P. van Bavel and P.R. Schofield (eds.), *The Development of Leasehold in Northwestern Europe, c. 1200–1600*. CORN Publication Series 10 (Turnhout 2008) 31–55.

- Sortor, M., 'The Ieperleet Affair: the Struggle for Market Position in Late-Medieval Flanders', *Speculum* 73 (1998) 1068–1100.
- Sosson, J.-P., 'Les "petites villes" du Zwin (XIVe–XVe siècles): des "espaces urbains" inviable?', in: P. Contamine, T. Dutour, and B. Schnerb (eds.), *Commerce, finances et société (XIe–XVIe siècles). Recueil de travaux d'histoire médiévale offert à M. le professeur Henri Dubois* (Paris 1993) 171–184.
- Soutendam, J., (ed.), *Keuren en ordonnantiën der stad Delft* (Delft 1870).
- , 'Het oudste keurboek van Delft', *Nieuwe bijdragen voor regtsgeleerdheid en wetgeving* 2 (1876) 393–433, 481–555.
- Spufford, P., *Handbook of Medieval Exchange* (London 1986).
- , 'Currency Exchanges' (from *Handbook of Medieval Exchange*), available from: http://memdb.scc-net.rutgers.edu/database_list.html (1996).
- Stabel, P., *De kleine stad in Vlaanderen. Bevolkingsdynamiek en economische functies van de kleine en secundaire centra in het Gentse kwartier (14de-16de eeuw)* (Brussels 1995).
- , 'Demography and Hierarchy: the Small Towns and the Urban Network in Sixteenth-Century Flanders', in: P. Clark (ed.), *Small Towns in Early Modern Europe* (Cambridge 1995) 206–228.
- , *Dwarfs among Giants. The Flemish Urban Network in the Late Middle Ages* (Louvain / Apeldoorn 1997).
- , 'Markets and Retail in the Cities of the Late Medieval Low Countries. Economic Networks and Socio-cultural Display', in: S. Cavaciocchi (ed.), *Fiere e mercati nella integrazione delle economie europee, secc. XIII–XVIII* (Florence 2001) 797–817.
- Stamkot, B., *Geschiedenis van de stad Gorinchem* (Gorinchem 1982).
- Stephenson, C., *Borough and Town* (Cambridge MA 1933).
- Studer, R., 'India and the Great Divergence', *Journal of Economic History* 68 (2007) 393–437.
- Telting, A., 'Oude rechten van 's-Gravenzand', *VMVOVR* 4 (1901) 354–429.
- Thoen, E., *Landbouweconomie en bevolking in Vlaanderen gedurende de late middeleeuwen en het begin van de moderne tijden. Testregio: de kasselrij van Oudenaarde en Aalst* (Ghent 1988).
- , 'De twee gezichten van de Vlaamse landbouw en het probleem der Wüstungen. Middeleeuwen – Moderne Tijden', in: *Docendo discimus. Liber amicorum Romain van Eenoo* (Ghent 1999) 75–84.
- Tijms, W. (ed.), *Prijzen van granen en peulvruchten te Arnhem, Breda, Deventer, 's-Hertogenbosch, Kampen, Koevorden, Maastricht en Nijmegen*. *Historia Agriculturae* XI-2 (Groningen 1983).
- Tits-Dieuaide, M.J., 'La conversion des mesures anciennes en mesures metriques. Note sur les mesures à grain d'Anvers, Bruges, Bruxelles, Gand, Louvain, Malines et Ypres du XVe au XIXe siècle', *Contributions à l'histoire économique et sociale* II (1963) 29–89.
- , *La formation des prix céréalières en Brabant et en Flandre au XVe siècle* (Brussels 1975).
- Tracy, J.C., *Holland under Habsburg Rule, 1506–1566. The Formation of a Body Politic* (Berkeley / Los Angeles / Oxford 1990).
- Trio, P. and A.-J.A. Bijsterveld, 'Van gebedsverbodering naar broederschap. De evolutie van het fraternitas-begrip in de Zuidelijke Nederlanden in de volle Middeleeuwen (II)', *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis* 9 (2006) 7–46.
- Tys, D., 'Landscape and Settlement: the Development of a Medieval Village along the Flemish Coast', in: G. de Boe and F. Verhaeghe (eds.), *Rural Settlements in Medieval Europe. Papers of the Medieval Europe Brugge 1997 Conference* (Zellik 1997) 157–167.

- , 'Expressions of Power in a Marginal Landscape? The Social, Economic and Political Context of the 15th-Century Fishermen's Village of Walraversijde', in: M. Pieters, F. Verhaeghe, G. Gevaert, J. Mees, and J. Seys (eds.), *Colloquium Fishery, Trade and Piracy: Fishermen and Fishermen's Settlements in and around the North Sea Area in the Middle Ages and Later* (Ostend 2003) 22–26, available from: <http://www.vliz.be/imis/imis.php?module=ref&refid=41674>.
- Unger, J.H.W. (ed.), *Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in den landsheerlijken tijd* III. RGP Grote serie 75 (The Hague 1923–1931).
- Unger, J.H.W. and W. Bezemer (eds.), *De oudste stadsrekeningen van Rotterdam. Bronnen voor de geschiedenis van Rotterdam* 3 (Rotterdam 1899).
- Unger, R.W., *Dutch Shipbuilding before 1800* (Assen / Amsterdam 1978).
- , 'The Netherlands Herring Fishery in the Late Middle Ages: the False Legend of Willem Beukels of Biervliet', *Viator* 9 (1978) 335–356.
- , 'Warships and Cargo Ships in Medieval Europe', *Technology and Culture* 22 (1981) 233–252.
- , 'Feeding Low Countries Towns: the Grain Trade in the Fifteenth Century', *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* 77 (1999) 329–358.
- , *A History of Brewing in Holland: 900–1900: Economy, Technology and the State* (Leiden 2001).
- , 'Thresholds for Market Integration in the Low Countries and England in the Fifteenth Century', in: L. Armstrong, I. Elbl, and M.M. Elbl (eds.), *Money, Markets and Trade in Late Medieval Europe. Essays in Honour of John H.A. Munro* (Leiden / Boston 2007) 349–377.
- Unger, W.S., 'De economische en sociale structuur van Dordrecht in 1555', *De Economist* 64 (1915) 947–984.
- , 'De Hollandsche graanhandel en de graanhandelspolitiek in de middeleeuwen', *De Economist* LXV (1916) 243–270, 337–387, 461–487.
- , *De levensmiddelenvoorziening der Hollandsche steden in de Middeleeuwen* (Amsterdam 1916).
- Van Alkemade, K., P. van der Schelling, and J. Matthijssen, *Beschryving van de stad Briele en den Lande van Voorn* (Rotterdam 1729).
- Van Bavel, B.J.P., 'Land, Lease and Agriculture: the Transition of the Rural Economy in the Dutch River Area from the Fourteenth to the Sixteenth Century', *Past & Present* 172 (2001) 3–43.
- , 'Early Proto-Industrialization in the Low Countries? The Importance and Nature of Market-Oriented Non-Agricultural Activities in the Countryside in Flanders and Holland, c. 1250–1570', *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* 81 (2003) 1109–1163.
- , 'Rural Wage Labour in the 16th -Century Low Countries. An Assessment of the Nature and Importance of Wage Labour in the Countryside of Holland, Guelders and Flanders', *Continuity and Change* 21 (2006) 37–72.
- , 'The Organization and Rise of Land and Lease Markets in Northwestern Europe and Italy, c. 1000–1800', *Continuity and Change* 23, Special Issue 01 (2008) 13–53.
- Van Bavel, B. and O. Gelderblom, 'Land of Milk and Butter. The Economic Origins of Cleanliness in the Dutch Golden Age', *Past & Present* 205 (2009) 41–69.
- Van Bavel, B.J.P. and P. Hoppenbrouwers, 'Landholding and Land Transfer in the North Sea Area (Late Middle Ages – 19th Century)', in: B.J.P. van Bavel and P. Hoppenbrouwers (eds.), *Landholding and Land Transfer in the North Sea Area (Late Middle Ages – 19th Century)*. Corn Publication Series 5 (Turnhout 2004) 13–43.
- Van Bavel, B.J.P. and J.L. van Zanden, 'The Jump-Start of the Holland Economy During the Late-Medieval Crisis, c. 1350–c.1550', *Economic History Review* 62 (2004) 503–532.

- Van Berkum, H., *Beschryving der stad Schoonhoven* (Gouda 1762).
- Van Bochove, C., *The Economic Consequences of the Dutch. Economic Integration Around the North Sea, 1500–1800* (Amsterdam 2008).
- Van Caenegem, R.C., *Geschiedenis van het strafprocesrecht in Vlaanderen van de XIe tot de XIVe eeuw* (Brussels 1956).
- , 'La preuve dans l'ancien droit belge des origines à la fin du XVIIIe siècle', in: *La preuve 2, Moyen Age et temps modernes*. Recueils de la Société Jean Bodin XVII (1965) 375–430.
- , 'Methods of Proof in Western Medieval Law', in: Ibid. (ed.), *Legal History: a European Perspective* (London / Rio Grande 1991) 71–113.
- Van Dam, P.J.E.M., *Vissen in veenmeren. De sluisvisserij op aal tussen Haarlem en Amsterdam en de ecologische transformatie in Rijnland 1440–1530* (Hilversum 1998).
- Van de Ven, G.P., *Man-Made Lowlands: History of Water Management and Land Reclamation in the Netherlands* (Utrecht 2004).
- Van de Waal, J. and F.O. Vervoorn, *Beschrijving van het eiland Goedereede en Overflakkee, zijne wording en zijn voortbestaan tot op heden* (Sommelsdijk 1895).
- Van de Wall, P.H. (ed.), *Handvesten, privilegien, vrijheden, voorregten, octrooijen en costumen mitsgaders sententien, verbonden, overéénkomsten, en andere voornaame handelingen der stad Dordrecht* (Dordrecht 1790).
- Van den Arend, O., *Zeven lokale baljuwschappen in Holland* (Hilversum 1993).
- Van den Bergh, L.P.C. and J. de Fremery (eds.), *Oorkondenboek van Holland en Zeeland II* (Amsterdam / The Hague 1866).
- Van den Bosch-Nord Thomson, N.H., 'Het Haarlems Schonenvaardersgilde. Van handelsgilde tot gezelligheidsgilde', *Jaarboek Haerlem* (1967) 37–57.
- Van der Feijst, G., *Geschiedenis van Schiedam* (Schiedam 1975).
- Van der Goes, A., *Register gehouden by meester Aert van der Goes, advocat van de staten 's lands van Hollandt, van alle die dachvaerden by deselve staten gehouden, mitsgaders de resolutien, propositien en andere gebesongneerde in de voirsz dachvaerden gedaen I, Beginnende den lesten january 1524, stilo curiae Hollandiae. Ende eyndende den 28. decembris anno 1543* (c. 1750).
- Van der Heuvel, D., 'De openbaar koopvrouw. Handelingsbekwaamheid van gehuwde koopvrouwen in de Republiek', *Historica* (2005) 12–15.
- Van der Laan, P.H.J. (ed.), *Oorkondenboek van Amsterdam*. Publicaties van de Gemeentelijke Archiefdienst van Amsterdam 11 (Amsterdam 1975).
- Van der Linden, H., *Les gildes marchandes dans les Pays Bas en moyen âge* (Ghent 1896).
- Van der Linden, H., *De cope. Bijdrage tot de rechtsgeschiedenis van de openlegging der Hollands-Utrechtse laagvlakte* (Assen 1956).
- , 'Het platteland in het noordwesten met de nadruk op occupatie circa 1000–1300', in: D.P. Blok, A. Verhulst, H.P.H. Jansen, R.C. van Caenegem, A.G. Weiler, and W. Prevenier (eds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden 2* (Haarlem 1982) 48–82.
- Van der Schoor, A., *Stad in aanwas. Geschiedenis van Rotterdam tot 1813* (Zwolle 1990).
- Van der Spiegel, R., 'Kabeljauwverkopers in Scheveningen in 1345', in: M. Spaans (ed.), *Door Scheveningen verbonden. Liber Amicorum Nel Noordervliet-Jol* (The Hague 2008) 161–170.
- Van der Vlist, E., *De burcht van Leiden* (Leiden 2001).
- Van der Wee, H., *The Growth of the Antwerp Market and the European Economy (Fourteenth–Sixteenth Centuries)* (Louvain 1963).

- Van der Wee, H. and E. Aerts, 'The Lier Livestock Market and the Livestock Trade in the Low Countries from the 14th to the 18th Century', in: E. Westermann (ed.), *Internationaler Ochsenhandel (1350–1750). Akten des 7th International Economic History Congress, Edinburgh 1978* (Stuttgart 1979) 235–254.
- , 'De Vlaams-Brabantse muntgeschiedenis in cijfers: een poging tot homogenisering van de veertiende- en vijftiende-eeuwse gegevens', *Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie* 125 (1979) 59–87.
- Van der Woude, A.M., *Het Noorderkwartier. Een regionaal historisch onderzoek in de demografische en economische geschiedenis van westelijk Nederland van de late Middeleeuwen tot het begin van de 19e eeuw*. A.A.G. Bijdragen 16 (Wageningen 1972).
- Van Engen, H., 'Geen schraal terrein. Stadsrechten en het onderzoek naar stadswording', in: R. Rutte and H. van Engen (eds.), *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar overzicht* (Hilversum 2005) 63–86.
- Van Gent, M.J. and A. Janse, 'Van ridders tot baronnen. De Wasseners in de Middeleeuwen', in: H. Brokken (ed.), *Heren van stand. Van Wassenaer 1200–2000: 800 jaar Nederlandse adelsgeschiedenis* (Zoetermeer 2000) 2–79.
- Van Hasselt, G. (ed.), *Arnhemsche oudheden II* (Arnhem 1803–1804).
- Van Herwaarden, J., *Geschiedenis van Dordrecht I, Geschiedenis van Dordrecht tot 1572* (Hilversum 1996).
- Van Herwijnen, G., 'Stad en land in het graafschap Holland en Zeeland in de dertiende eeuw', in: E.H.P. Cordfunke, F.W.N. Hugenholtz, and K. Sierksma (eds.), *De Hollandse stad in de dertiende eeuw* (Zutphen 1988) 18–27.
- Van Houtte, J.A., 'Les foires dans la Belgique ancienne', in: *La foire*. Recueils de la Société Jean Bodin V (Brussels 1953) 175–207.
- , *De geschiedenis van Brugge* (Tielt 1982).
- Van Kan, F.J.W., *Sleutels tot de macht. De ontwikkeling van het Leidse patriciaat tot 1420*. Studies over Holland in de middeleeuwen 2 (Hilversum 1998).
- Van Limburg Brouwer, P.A.S. (ed.), *Boergoensche charters* (Amsterdam / The Hague 1869).
- Van Mieris, F. (ed.), *Groot charterboek der graaven van Holland en Zeeland en heeren van Vriesland II, III and IV* (Leiden 1753–1756).
- Van Nieuwenhuysen, A., *Les finances du duc de Bourgogne Philippe le Hardi, 1384–1404 I, Économie et politique* (Brussels 1984).
- Van Ommeren, H.R., *De koopmansgilderol van Deventer, 1249–1387* (The Hague 1978).
- Van Ravesteyn, W., *Onderzoekingen over de economische en sociale ontwikkeling van Amsterdam gedurende de 16de en het eerste kwart der 17de eeuw* (Utrecht 1906).
- Van Riemsdijk, T., 'De registers van Gerard Alewijnsz.' *Verhandelingen en mededelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde*, 3rd series VII (1890) 124–191.
- , *De tresorie en kanselarij van de graven van Holland en Zeeland uit het Henegouwsche en Beyersche huis* (The Hague 1908).
- Van Riemsdijk, T. and J.Ph. de Monté ver Loren (eds.), *De rechtspraak van den graaf van Holland I*. WVOVR 3rd series 2 (Utrecht 1932).
- Van Rijswijk, B., *Geschiedenis van het Dordtse stapelrecht* (The Hague 1900).
- Van Schaik, R., 'Prijs- en levensmiddelenpolitiek in de Noordelijke Nederlanden van de 14e tot de 17e eeuw: bronnen en problemen', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 91 (1978) 214–255.
- , 'Marktbeheersing: overheidsbemoeienis met de levensmiddelenvoorziening in de Nederlanden (14e–19e eeuw)', in: C.M. Lesger and L. Noordegraaf (eds.),

- Ondernemers en bestuurders. Economie en politiek in de noordelijke Nederlanden in de late middeleeuwen en vroegmoderne tijd* (Amsterdam 1999) 465–489.
- Van Tielhof, M., *De Hollandse graanhandel 1470–1570. Koren op de Amsterdamse molen*. Hollandse historische reeks 23 (The Hague 1995).
- , ‘Grain Provision in Holland ca. 1490–1575’, in: P.C.M. Hoppenbrouwers and J.L. van Zanden (eds.), *Peasants into Farmers? The Transformation of Rural Economy and Society in the Low Countries (Middle Ages–19th Century) in the Light of the Brenner Debate*. CORN Publication Series 4 (Turnhout 2001) 202–219.
- Van Uytven, R., *Stadsfinanciën en stadseconomie te Leuven van de XIIe tot het einde van de XVIe eeuw*. Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren 44 (Brussels 1961).
- , ‘Oudheid en Middeleeuwen’, in: H.J. van Stuijvenberg (ed.), *De economische geschiedenis van Nederland* (Groningen 1977) 1–48.
- , ‘Les origines des villes dans les anciens Pays-Bas’, in G. Despy and A. Verhulst (eds.), *La fortune historiographique des thèses d’Henri Pirenne* (Brussels 1986) 13–26.
- Van Vliet, K., ‘Utrecht, Muiden en omgeving. Oude privileges opnieuw bezien’, *Jaarboek Oud-Utrecht* (1995) 5–52.
- Van Vollenhoven, A., *Ambachten en neringen in Dordrecht* (The Hague 1923).
- Van Werveke, H., *De Gentsche stadsfinanciën in de Middeleeuwen* (Brussels 1934).
- , ‘Ambachten en erfelijkheid’, *Mededeelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schoone Kunsten van België* IV (1942) 5–25.
- , ‘Das Wesen der flandrischen Hanzen’, *Hansische Geschichtsblätter* 76 (1958) 7–20.
- Van Zanden, J.L., *The Rise and Decline of Holland’s Economy. Merchant Capitalism and the Labour Market* (Manchester 1993).
- , ‘A Third Road to Capitalism? Proto-Industrialisation and the Moderate Nature of the Late Medieval Crisis in Flanders and Holland, 1350–1550’, in: P.C.M. Hoppenbrouwers and J.L. van Zanden (eds.), *Peasants into Farmers? The Transformation of Rural Economy and Society in the Low Countries (Middle Ages – 19th Century) in the Light of the Brenner Debate*. CORN Publication Series 4 (Turnhout 2001) 85–101.
- , ‘Taking the Measure of the Early Modern Economy. Historical National Accounts for Holland in 1510/14’, *European Review of Economic History* 6 (2002) 131–163.
- Vandewalle, P., *Oude maten, gewichten en muntstelsels in Vlaanderen, Brabant en Limburg* (Ghent 1984).
- , *De geschiedenis van de landbouw in de kasselrij Veurne (1550–1645)* (Brussels 1986).
- Velius, D., *Chronyk van Hoorn: daar in het begin, aanwasch en tegenwoordige staat dier stad verhaalt worden, als mede de gedenkwaardige geschiedenissen ... tot het jaar 1630* (Hoorn 1740, 4th edn.).
- Verbeemen, J., ‘De buitenpoorterij in de Nederlanden’, *Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden* 12 (1957), 81–99, 191–217.
- Vercauteren, F. (ed.), *Actes des comtes de Flandres, 1071–1128* (Brussels 1938).
- Verhoeff, J.M., *De oude Nederlandse maten en gewichten* (Amsterdam 1983).
- Verhulst, A., ‘Zur Entstehung der Städte in Nordwest-Europa’, in: *Forschungen zur Stadtgeschichte* (Opladen 1986) 25–53.
- , *Landschap en landbouw in middeleeuws Vlaanderen* (Brussels 1995).
- Verkerk, C.L., ‘Tollen en waterwegen in Holland en Zeeland tot in de vijftiende eeuw’, in: D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke, and H. Sarfatij (eds.), *Holland en het water in*

- de middeleeuwen. *Strijd tegen het water en beheersing en gebruik van het water* (Hilversum 1997) 97–115.
- Verlinden, C. (ed.), *Dokumenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Vlaanderen en Brabant / Documents pour l'histoire des prix et des salaires en Flandre et en Brabant I and II* (Bruges 1959).
- , 'Markets and Fairs', in: M.M. Postan, E.E. Rich, and E. Miller (eds.), *Cambridge Economic History of Europe III, Economic Organization and Policies in the Middle Ages* (Cambridge 1963) 119–153.
- Verwijs, E., *De oorlogen van hertog Albrecht van Beieren met de Friezen in de laatste jaren der XIVe eeuw*. Werken uitgegeven door het Historisch Genootschap nieuwe reeks 8 (Utrecht 1869).
- Vis, G.N.M., 'De "Historia" en de "Miracula nova sancti Adalberti"', in *Ibid.* (ed.), *Egmond tussen kerk en wereld* (Hilversum 1993) 67–137.
- Visser, J.C., *Schoonhoven. De ruimtelijke ontwikkeling van een kleine stad in het riviereengebied gedurende de middeleeuwen* (Assen 1964).
- , 'Dichtheid en bevolking in de laat-middeleeuwse stad', *Historisch Geografisch Tijdschrift* 3 (1985) 10–21.
- Volckart, O. and A. Mangels, 'Are the Roots of the Modern *Lex Mercatoria* Really Medieval', *Southern Economic Journal* 65 (1999) 427–450.
- Waller Zeper, S.A., *Jan van Henegouwen, heer van Beaumont. Bijdrage tot de geschiedenis der Nederlanden in de eerste helft der veertiende eeuw* (The Hague 1914).
- Wedemeyer Moore, E., *The Fairs of Medieval England* (Toronto 1985).
- Westermann, J.C. (ed.), *De rekeningen van de landsheerlijke riviertollen in Gelderland, 1394/1395* (Arnhem 1939).
- Weststrate, J., *In het kielzog van moderne markten. Handel en scheepvaart op de Rijn, Waal en IJssel, ca. 1360–ca. 1560* (Hilversum 2008).
- Whittle, J., *The Development of Agrarian Capitalism* (Oxford 2000).
- Willem Procurator, *Kroniek*. Translated by M. Gumbert-Hepp (Hilversum 2001).
- Winnink, M., 'De markt in Gouda omstreeks 1480', *Tidingen van die Goude* 13 (1995) 85–86.
- Wood, D., *Medieval Economic Thought* (Cambridge 2002).
- Wrigley, E.A. and R.S. Schofield, *The Population History of England, 1541–1871: a Reconstruction* (London 1981).
- Wunder, H., 'Peasant Communities in Medieval and Early Modern Germany', in: *Les communautés rurales 5, Europe occidentale (II) et Amérique*. Recueils de la Société Jean Bodin XLVI (Paris 1987) 9–52.
- Wyffels, C., 'De Vlaamse hanze van Londen op het einde van de XIIIe eeuw', *Annales de la Société d'Emulation, Bruges* 97 (1960) 5–30.
- , 'Nieuwe gegevens betreffende een XIII^{de} eeuwse "democratische" stedelijke opstand: de Brugse "Moerlemaye" (1280–1281)', *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire CXXXII* (1966) 37–142.
- , 'De kerkstok in onze gewesten', *Academiae Analecta. Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone kunsten van België, Klasse der Letteren* 50 (1988) 19–39.
- , 'De Vlaamse hanzen opnieuw belicht', *Academiae Analecta. Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren* 53 (1991) 1–17.
- Yamada, M., 'Le mouvement des foires en Flandre avant 1200', in: J.-M. Duvosquel and A. Dierkens (eds.), *Villes et campagnes au Moyen Âge* (Liège 1991) 773–789.

- Zevenboom, K.M.C. and D.A. Wittoop Koning, *Nederlandse gewichten. Stelsels, ijken, vormen, makers en merken* (Leiden 1953).
- Zuijderduijn, C.J., *Medieval Capital Markets. Markets for Renten, State Formation and Private Investment in Holland (1300–1550)* (Leiden / Boston 2009).
- , 'Conjunctuur in laatmiddeleeuws Haarlem. Schepenregisters als bron voor de economische ontwikkeling van een Hollandse stad', *Holland* 40 (2008) 3–17.
- Zupko, R.E., *British Weights and Measures. A History from Antiquity to the Seventeenth Century* (Madison 1977).